

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Katedra sociální práce

Lucie Kadlecová

**Role rodinné mediace při rozvodu
manželství**

The role of family mediation in divorce

Bakalářská práce

Praha 2021

Vedoucí práce: PhDr. Kateřina Šámalová, Ph.D.

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí své bakalářské práce PhDr. Kateřině Šámalové, Ph.D. za její odborné vedení, vstřícný a laskavý přístup při zpracovávání této práce. Zároveň děkuji zapsané mediátorce Mgr. Michaele Kopalové za cenné praktické rady, zapůjčení odborné literatury a pomoc při získání výzkumného vzorku.

Prohlášení

Prohlašuji, že předloženou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 28. 7. 2021

Lucie Kadlecová

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zaměřuje na rodinnou mediaci a její roli při rozvodu manželství. Primárním cílem této práce je objasnit vlivy a dopady rodinné mediace na rodinné vztahy a rodinné fungování v průběhu rozvodu manželství a v době porozvodové. Teoretická část bakalářské práce se zabývá rodinnou mediací a rozvodem manželství, se speciálním důrazem na psychický stav rodičů a dětí. Rovněž je zde rozebírána longitudinální mediační studie R. E. Emeryho. Praktická část bakalářské práce vychází z kvalitativního typu výzkumu, v rámci něhož byla užita technika polostrukturovaných rozhovorů. Celkově práce poskytla vhled do oblasti rodinné mediace a osvětlila, jak může rodinná mediaci ovlivnit rodinné vztahy a rodinné fungování narušené v důsledku rozvodu manželství.

Klíčová slova

rodinná mediaci, rozvod, rodinné vztahy, rodičovství, péče o dítě

Abstract

The bachelor thesis focuses on family mediation and its role in divorce. The primary aim of this thesis is to clarify the effects and impacts of family mediation on family relationships and family functioning during divorce and in the post-divorce period. The theoretical part of the thesis deals with family mediation and divorce with the special emphasis on the mental state of parents and children. The longitudinal mediation study by Robert E. Emery is discussed here as well. The empirical part of this thesis is based on a qualitative type of research in which the technique of semi-structured interviews was used. Overall, the thesis provided an insight into the area of family mediation and illuminated the ways, how family relationships and family functioning disrupted as a result of divorce may be affected by family mediation.

Keywords

family mediation, divorce, family relationships, parenthood, child custody

Obsah

Úvod.....	7
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Rozvod manželství.....	8
1.1 Právní zakotvení rozvodu manželství	8
1.2 Aspekty rozvodu manželství	9
1.3 Vliv rozvodu manželství na psychický stav zúčastněných.....	10
1.3.1 Prožívání rozvodu manželství ze strany dospělých	11
1.3.2 Dospělí a jejich vyrovnání se s rozvodem manželství	15
1.3.3 Prožívání rozvodu manželství ze strany dětí	16
1.3.4 Děti a jejich vyrovnání se s rozvodem manželství.....	19
2 Rodinná mediace	21
2.1 Definice rodinné mediace	21
2.2 Předmět rodinné mediace.....	22
2.3 Cíle rodinné mediace.....	23
2.4 Principy rodinné mediace.....	24
2.5 Průběh rodinné mediace.....	26
2.6 Účastníci rodinné mediace.....	27
2.6.1 Osoba mediátora	28
2.7 Legislativní zakotvení rodinné mediace	30
3 Vliv rodinné mediace na rodinné vztahy narušené v důsledku rozvodu manželství	33
3.1 Mediační studie Roberta E. Emeryho	33
VÝZKUMNÁ ČÁST	37
4 Vymezení výzkumu.....	37
4.1 Výzkumné cíle.....	37
4.2 Metoda a technika výzkumu.....	37
4.3 Výzkumný vzorek.....	38
4.4 Sběr dat.....	40
4.5 Zpracování dat.....	40
5 Analýza a vyhodnocování dat	41
5.1 První dílčí výzkumný cíl	42
5.2 Druhý dílčí výzkumný cíl.....	44
5.3 Třetí dílčí výzkumný cíl	45

5.4	Čtvrtý dílčí výzkumný cíl.....	46
5.5	Pátý dílčí výzkumný cíl	47
	Shrnutí výzkumu.....	52
	Závěr	54
	Seznam použitých zdrojů	55
	Seznam příloh	59
	Příloha č. 1 – seznam otázek pro rozhovor s respondenty	59
	Příloha č. 2 – kopie e-mailu respondentům	60
	Příloha č. 3 – čestné prohlášení	61

Úvod

Tato bakalářská práce se zaměřuje na rodinnou mediaci, jakožto mimosoudní způsob řešení sporu za pomoci třetí, nezávislé, nestranné osoby – mediátora. Konkrétněji se pak zabývá její rolí při rozvodu manželství. Hlavní výzkumnou otázkou této práce je objasnit, jaké vlivy a dopady má rodinná mediace na rodinné vztahy a rodinné fungování v průběhu rozvodu manželství a v době porozvodové.

K volbě tohoto tématu mě přivedly dvě skutečnosti. Za prvé se jedná o poměrně mladou, dosud zatím málo probádanou a v povědomí veřejnosti málo rozšířenou disciplínu. Za druhé mě jistě ovlivnila roční stáž, kterou jsem měla možnost absolvovat v mediačním centru a která mi poskytla hlubší vhled do celé problematiky.

Bakalářská práce je složena z teoretické a výzkumné části. Teoretická část je strukturovaná do tří hlavních kapitol. První kapitola pojednává o rozvodu manželství z hlediska právního zakotvení, aspektů rozvodu manželství a jeho vlivu na psychický stav rodičů i dětí. Druhá kapitola seznamuje s pojmem rodinné mediace, jejím předmětem, cíli, principy, účastníky – zejména pak s osobou mediátora, nastiňuje její průběh a rovněž se věnuje jejímu legislativnímu zakotvení. Ve třetí kapitole je rozebírána longitudinální mediační studie amerického profesora psychologie R. E. Emeryho, která ilustruje vliv rodinné mediace na rodinné vztahy. Na teoretickou část bakalářské práce poté navazuje část výzkumná, která je postavená na kvalitativním typu výzkumu, jehož prostřednictvím se snažím dosáhnout hlavního výzkumného cíle této bakalářské práce.

1 Rozvod manželství

Rozvod manželství představuje velmi náročnou, bolestnou a traumatizující životní situaci, která zasáhne každého, jehož se dotýká a která má zásadní dopady na rodinné fungování a rodinné vztahy. V posledních desetiletích se s rozvodem manželství potýká čím dál více lidí. To dokladují také statistiky Eurostat. V porovnání s rokem 1965 byla v roce 2017 hrubá míra rozvodovosti osob žijících v zemích Evropské unie více než dvojnásobně vyšší. Zatímco v roce 1965 data ukazují počet 0,8 rozvodů připadajících na 1000 osob, v roce 2017 činí tento počet 2,0. V evropském měřítku je Česká republika v pořadí sedmou zemí s nejvyšší úrovní rozvodovosti - hned po Lotyšsku, Litvě, Dánsku, Švédsku, Estonsku a Finsku.¹ Nejnovější statistiky uvádí, že v roce 2019 bylo v České republice rozvedeno 24 100 manželství, z čehož 59 % bylo s nezletilými dětmi, jejichž počet čítal 22 644.²

Z pohledu této bakalářské práce jsou důležité zejména statistické údaje vypovídající o vysokém počtu rozvodů manželství a vysokém počtu nezletilých dětí, jichž se rozvodová situace týká. Rozvádějící se manželé, jež mají nezletilé děti, jsou těmi, kteří se rodinné mediace účastní nejčastěji a těmi, na které se soustřeďuje i tato bakalářská práce.

1.1 Právní zakotvení rozvodu manželství

Rozvod manželství právně upravuje zákon č. 89/ 2012 Sb., občanský zákoník. Hlavní zásadou pro rozvedení manželství je dle § 755 tohoto zákona hluboké, trvalé a nenapravitelně rozvrácené manželské soužití. Napříč této zásadě nelze manželství rozvést v situaci, kdy by rozvod rozporoval zájmu nezletilého dítěte manželů či zájmu manžela - za splnění jasně stanovených podmínek, anebo v případě, že by nebyly upraveny poměry nezletilého nesvéprávného dítěte v době po rozvodu manželství.³

¹ EUROSTAT. EU crude divorce rate on the rise. In: *European commission – Eurostat*. Products Eurostat News [online]. 10. 7. 2020 [cit. 2021-02-26]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/ddn-20200710-1>

² ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vývoj obyvatelstva České republiky - 2019: Rozvodovost. In: *Český statistický úřad* [online]. 1. 10. 2020, [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/121768528/13006920a03.pdf/b0901bf0-25ef-4d2f-a0bb-2055e3d5d9ab?version=1.1>

³ ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 22. března 2012, občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 33. ISSN: 1211-1244. s. 1109

Lze rozlišit dva možné průběhy rozvodového řízení. U prvního z nich je nutné rozvrat manželství prokázat, soud zjišťuje příčiny rozvratu manželství. U druhého ke zjišťování příčin rozvratu manželství nedochází.⁴ Jedná se o tzv. nesporný rozvod.⁵ V tomto případě se připojuje manžel k návrhu na rozvod podanému druhým z manželů.⁶ Současně musí být splněny podmínky, že „*ke dni zahájení řízení o rozvod trvalo manželství nejméně jeden rok a manželé spolu déle než šest měsíců nežijí,*“⁷ dále, že se manželé dohodli na úpravě poměrů nezletilého nesvéprávného dítěte v době po rozvodu manželství a tato dohoda byla soudem schválena. V poslední řadě je nutné předložit dohodu, jež upravuje majetkové poměry, bydlení, příp. výživné manželů v době po rozvodu manželství.⁸

1.2 Aspekty rozvodu manželství

Mluví-li se o rozvodu manželství, je nutno brát v potaz, že rozvod manželství se neodehrává pouze v jedné rovině, nýbrž „*má své aspekty sociální, etické, právní, emoční a pochopitelně velmi důležité aspekty psychologické.*“⁹ Dle Matějčka¹⁰ je rozvod manželství v pořadí třetím stádiem, které ukončení manželství již právně deklaruje. Tomuto stádiu však předchází manželský (rodinný) nesoulad a manželský (rodinný) rozvrat. Nesoulad se nejčastěji projeví určitými rozpory, které mezi sebou partneři mají a které nejsou schopni společnými silami řešit v dostatečné míře. Tento nesoulad může poté vyústit v další stádium - rozvrat. Ten již výrazně zasáhne do některých ze základních funkcí rodiny – například do emocionální, výchovné a ekonomické funkce.

Co se emocionální funkce týče, zastává institut rodiny zcela klíčovou a nenahraditelnou roli. Mezi rodinnými členy vznikají důležité citové vazby a společně se utváří láskyplné, bezpečné a spolehlivé zázemí.¹¹

⁴ ibid., s. 1109

⁵ HOLÁ, L., WESTPHALOVÁ, L., KOVÁČOVÁ, A., SPÁČIL, O. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014. ISBN: 978-80-7502-015-4. s. 50

⁶ ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 22. března 2012, občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 33. ISSN: 1211-1244. s. 1109

⁷ ibid., s. 1109

⁸ ibid., s. 1109

⁹ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte: dětská závist - žárlivost, nevěra a rozvod - nový partner v rodině, nevlastní sourozenci - vzpomínky z dětství*. Praha: Grada, 2002. ISBN: 80-247-0332-7. s. 39

¹⁰ ibid., s. 39

¹¹ HOLÁ, L., WESTPHALOVÁ, L., KOVÁČOVÁ, A., SPÁČIL, O. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014. ISBN: 978-80-7502-015-4. s. 28

Neméně podstatná je výchovná funkce rodiny, někdy nazývaná také socializačně-výchovná.¹² Rodina je totiž skupinou, ve které dochází k prvotní socializaci dítěte – rodina buduje životní postoj dítěte, formuje jeho vývoj a vtiskává mu určité hodnoty a normy důležité pro jeho budoucí společenské uplatnění.¹³ Ekonomická funkce rodiny spočívá v hmotném zajištění rodiny.¹⁴

Aby rodina mohla tyto své funkce realizovat, je zapotřebí, aby se na jejich realizaci podíleli všichni členové rodiny. Pro dítě je nejdůležitější zejména účast obou rodičů. Dojde-li tedy k rozvodu manželství a rozvratu rodiny, je velice důležité, s ohledem na existenci dítěte v rodině, aby se zachovaly co nejlepší funkční vztahy - zejména mezi rodiči a dítětem. Díky tomu lze pak v rámci možností naplňovat výše zmíněné rodinné funkce.¹⁵

1.3 Vliv rozvodu manželství na psychický stav zúčastněných

Pro účely této bakalářské práce považuji za důležité zaměřit se především na to, co pro zúčastněné obnáší rozvod po psychické stránce – jak toto období prožívají, jaké jsou jejich emoce, jaké je jejich chování, jakým způsobem se s rozvodem vyrovnávají, jaké následky a jaká traumata si z této zkušenosti odnáší atp.

Nejvýznamněji se totiž dopady rozvodu podepisují právě na psychickém zdraví zúčastněných. Rozvod patří k jedné z nejtěžších zátěžových situací v životě člověka.¹⁶ Mezi psychology panuje názor, že „rozvod je druhou nejtraumatičtější životní událostí po smrti dítěte nebo rodiče.“¹⁷ Dochází při ní k velkému množství ztrát a změn. Obvykle jsou rozvodem zpřetrhány některé vztahy, objevuje se psychické a majetkové strádání, nastupuje nový model hospodaření s penězi, mění se každodenní fungování a dosavadní životní styl rodiny.

¹² ibid., s. 28

¹³ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. ISBN: 80-901424-7-8. s. 10

¹⁴ HOLÁ, L., WESTPHALOVÁ, L., KOVÁČOVÁ, A., SPÁČIL, O. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014. ISBN: 978-80-7502-015-4. s. 28

¹⁵ ČERNÁ, M. *Rozvod, otcové a děti*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN: 80-86432-10-6. s. 20

¹⁶ POUPĚTOVÁ, Š. *Netrapte se po rozvodu: právní rozvod a psychorozvod, děti rozvedených rodičů, nový vztah, nová rodina*. Praha: Grada, 2009. ISBN: 978-80-247-2046-3. s. 18

¹⁷ EVERETT, C., EVERETT S. V. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. Praha: Talpress, 2000. ISBN: 80-7197-169-3. s. 27

Mnohdy dochází také ke změně bydliště, a tudíž je zapotřebí vybudovat nové stabilní zázemí, novou síť podpory, aby se životní situace mohla ustálit.¹⁸ Obecně by se dalo říci, že „čím více změn rozvod obnáší, tím větší zátěž představuje.“¹⁹ K tomu, aby se člověk s rozvodem vyrovnal a opět nabyl svou vnitřní stabilitu, je zapotřebí dostatek času a prostoru. Uvádí se, že průměrná adaptační doba na nově vzniklou situaci po rozvodu činí přibližně dva roky. Častokrát je však tato doba mnohem delší.²⁰

1.3.1 Prožívání rozvodu manželství ze strany dospělých

K širšímu objasnění závažných psychických dopadů rozvodu na dospělé může pomoci teorie vazby. Vazbou přitom myslíme „vztah jednotlivce k blízké, pečující osobě, z něhož je čerpán pocit základní životní jistoty.“²¹ Pro dítě je vytvoření kvalitní vazby ke své primární pečující osobě zásadní podmínkou pro jeho zdravý psychický vývoj a rovněž předpokladem pro jeho přežití.²² Nicméně je třeba si uvědomit, že stejně jako malé děti, i dospělí mají potřebu se „přimknout“ ke své blízké osobě.²³

Jak ukázaly výsledky mnoha studií, vzájemná vazba mezi dospělými partnery a vazba mezi malým dítětem a jeho primárním pečujícím vykazují podobné rysy a rozvíjejí se na základě stejného procesu. V obou případech dochází k udržování fyzického kontaktu, ke vzájemné komunikaci, přítomnost jednoho vyvolává ve druhém pocity jistoty atp. Formování a vývoj vazby je závislý na délce trvání daného vztahu. Utváření vazby probíhá v mnoha stádiích a končí přibližně po dvou letech – ustavením vazby. Po této době dokáže vytvořená vazba poměrně mocně ovlivňovat fyzické i psychické zdraví člověka. Dojde-li ke ztrátě blízkého partnera či pečujícího objeví se patrně v obou případech shodné reakce - od počáteční úzkosti přes paniku a letargii, depresi až po emoční odstup.

¹⁸ POUPEŤOVÁ, Š. *Netrapte se po rozvodu: právní rozvod a psychorozvod, děti rozvedených rodičů, nový vztah, nová rodina*. Praha: Grada, 2009. ISBN: 978-80-247-2046-3. s. 18

¹⁹ *ibid.*, s. 18

²⁰ EVERETT, C., EVERETT S. V. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. Praha: Talpress, 2000. ISBN: 80-7197-169-3. s. 27

²¹ MATOUŠEK, O. et al. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. ISBN: 978-80-262-0366-7. s. 46

²² *ibid.*, s. 46

²³ MATOUŠEK, O. et al. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. ISBN: 978-80-262-0968-3. s. 23

U žádných dalších sociálních vztahů však toto neprobíhá, a to dokonce ani u vztahů kamarádských či příbuzenských. Ukázalo se, že tyto vztahy emoční jistotu člověku neposkytují.²⁴

Přestože rozvod manželství je obvykle výsledkem dlouhodobé rozvahy partnerů, krokem, který není důsledkem impulzivního jednání,²⁵ většina rozvodů nevychází z oboustranného souhlasu. Obvykle jeden z partnerů zastává roli opuštěného a druhý roli opouštějícího. S těmito rolemi se pojí také typické emoce. Opouštějící partner mívá obvykle silné pocity viny, které pramení z pocitu, že on je ten, který odchází a který zapříčinil rozpad rodiny. Opuštěný obvykle pociťuje zlost a křivdu, cítí se ublížený, má problém si novou situaci připustit a hůře se s ní vyrovnává, má tendenci lpět na vztahu.²⁶ Dotyčný se může cítit naprosto paralyzovaný definitivností této situace.²⁷ Poznamenané bývá také obvykle i jeho sebehodnocení. Tyto projevy, jež do jisté míry souvisí s nesymetrickou situací, v níž se partneři nachází, výrazně ztěžují komunikaci a domluvu mezi partnery, která je pro způsob průběhu rozvodového řízení zásadní.²⁸

Každá rozvodová situace samozřejmě není stejná, a tudíž se liší i emoce a prožitky, které se s ní pojí. Pro některé páry může být například rozvod vysvobozením z již nefunkčního, konfliktního a neláskyplného vztahu, které může proběhnout v poklidu a bez větších obtíží.²⁹

Pro co nejšetrnější rozvod je v každém případě velmi potřebná komunikace a spolupráce partnerů, zejména, jsou-li v rodině děti. Přestože partneři přestávají být manželi, zůstávají i nadále rodiči.³⁰ Jejich psychické rodičovství je nezrušitelné a oba by si měli být vědomi toho, že i po rozvodu mají k dětem nejen svá práva, ale i povinnosti.³¹

²⁴ HAZAN, C., ZEIFMAN, D. Pair bonds as attachments: Evaluating the evidence. In: CASSIDY, J., SHAVER, P. R. (ed.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications*. New York: The Guilford Press, 1999. ISBN: 978-1572300873 s. 337 – 352

²⁵ EVERETT, C., EVERETT S. V. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. Praha: Talpress, 2000. ISBN: 80-7197-169-3. s. 20

²⁶ *ibid.*, s. 25

²⁷ *ibid.*, s. 70

²⁸ *ibid.*, s. 25

²⁹ SMITH, H. *Děti a rozvod*. Praha: Portál, 2004. ISBN: 80-7178-906-2. s. 119

³⁰ POUPĚTOVÁ, Š. *Netrapte se po rozvodu: právní rozvod a psychorozvod, děti rozvedených rodičů, nový vztah, nová rodina*. Praha: Grada, 2009. ISBN: 978-80-247-2046-3. s. 39

³¹ KIMPLOVÁ, T. *Základy psychologie manželského a rodinného soužití*. Ostrava: Pedagogická fakulta OU, 2008. ISBN: 978-80-7368-619-2. s. 74

Aby mohli i nadále své rodičovské role plnit, musí vynaložit maximální úsilí k zajištění pravidelného kontaktu s dětmi.³² Děti vyžadují kontakt s oběma z rodičů. Pokud je fyzická přítomnost rodiče nepravidelná či nepředvídatelná, dochází k oslabování citového pouta dítěte k rodiči.³³ Rodiče by se tudíž měli v zájmu dětí maximálně snažit vycházet si vzájemně vstřícně a projevit určitou míru flexibility, byť to není lehké.³⁴

Pro rodiče představuje často velmi těžký úkol vyvarovat se vzniku nepřátelství mezi sebou, případně v nepřátelství nesetrvávat. Pociťují totiž jeden vůči druhému silné emoce. Často mají tendence svá, ať už jednostranná či vzájemná nepřátelství obhajovat, zejména před svým okolím. Přitom se obvykle snaží poukazovat na rodičovské a výchovné neschopnosti a záporné vlastnosti toho druhého. Tento postup však, byť může přinést krátkodobou úlevu, je z dlouhodobého hlediska a s ohledem na děti velmi nerozvážný.³⁵

S tím souvisí další, poměrně častý jev, a sice popouzení dítěte vůči druhému rodiči. Obvykle i v období po rozvodu stále přetrvává atmosféra plná napětí, stresu a rodičovských konfliktů. S tím ruku v ruce přichází i ovlivňování psychiky dítěte, které spočívá v jeho skrytém či otevřeném manipulování, tj. programování proti druhému rodiči.³⁶ Smyslem tohoto jednání je „*snížit hodnotu druhého rodiče v očích dítěte.*“³⁷ V praxi to spočívá například v očerňování, pomlouvání, ponižování, shazování či zesměšnění druhého rodiče, zdůrazňování jeho špatných vlastností a naopak opomíjení těch dobrých atp. Často to u programujícího rodiče přejde do fáze, kdy začne tomuto přesvědčení skutečně sám věřit.³⁸ Pokračuje v tom obvykle tak dlouho, dokud nemá dítě ve své paměti vštípenou negativní představu o druhém rodiči.³⁹

³² ČERNÁ, M. *Rozvod, otcové a děti*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN: 80-86432-10-6. s. 36

³³ BAKALÁŘ, E. et al. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN: 80-246-1089-2. s. 61

³⁴ ČERNÁ, M. *Rozvod, otcové a děti*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN: 80-86432-10-6. s. 37

³⁵ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte: dětská závist - žárlivost, nevěra a rozvod - nový partner v rodině, nevlastní sourozenci - vzpomínky z dětství*. Praha: Grada, 2002. ISBN: 80-247-0332-7 s. 48

³⁶ BAKALÁŘ, E. et al. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN: 80-246-1089-2. s. 42

³⁷ ČERNÁ, M. *Rozvod, otcové a děti*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN: 80-86432-10-6. s. 42

³⁸ *ibid.*, s. 42

³⁹ BAKALÁŘ, E. et al. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN: 80-246-1089-2. s. 42

Na dětský psychický vývoj to má destruktivní účinky - dítě zažívá vnitřní rozpor, který se významně promítá do jeho sebedůvěry a sebevědomí, rovněž může dítě začít pochybovat o svých vlastních kvalitách a mít problémy se svou identitou.⁴⁰ V zájmu dítěte by bylo vhodné spíše uchovat příznivý obraz druhého rodiče.⁴¹

Za motivy, které programujícího rodiče k takovému jednání vedou, mohou být hněv a vztek, panická obava ze ztráty dítěte či touha mít dítě pouze pro sebe.⁴² Častým a velmi čitelným motivem je také touha se druhému rodiči pomstít. Někteří programující rodiče si rovněž sami vsugerují, že druhý rodič je nositelem negativních vlastností, a v důsledku toho cítí neopodstatněnou potřebu dítě před tímto člověkem ochránit. Dále mohou pociťovat obavy, aby prostřednictvím dítěte neunikly na povrch nějaké nežádoucí informace, jež by mohly být později zneužity v jejich neprospěch.⁴³ Na motivaci mívají vliv i další psychologické faktory – jako například projekce,⁴⁴ kdy programující rodič druhému připisuje vlastní záporné vlastnosti a očekává od něj podobné reakce a chování v různých situacích.⁴⁵ Jak lze vidět, důvodů pro toto jednání je mnoho a existuje jich ještě mnohem více.

Riskantním postojem, který se u některých rodičů vyskytuje, je přílišné upnutí se na dítě. Pro zdrceného a osamoceného rodiče se po rozvodu dítě stává jeho hlavním smyslem a náplní života.⁴⁶ Dítě zastává roli rodičova důvěrníka a je pro něj zdrojem citové podpory. Tato vazba má však své limity – neměla by trvat dlouho a rodič by se neměl stát na dítěti citově závislý, v opačném případě jinak dítě přebírá rodičovou bolest na sebe a cítí vinu za to, že by chtěl žít svým vlastním životem.⁴⁷

„Rodiče po rozvodu mívají velký sklon zaměřovat citové potřeby dítěte za potřeby materiální.“⁴⁸ Jednoduše si děti kupují drahými dárky, drahými kousky oblečení, sportovní výbavou a dalšími věcmi opomíjejíce podstatné, nemateriální potřeby dítěte – pocit jistoty a bezpečí, moci se na někoho spolehnout.

⁴⁰ ČERNÁ, M. *Rozvod, otcové a děti*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN: 80-86432-10-6. s. 43

⁴¹ MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. ISBN: 80-04-25236-2. s. 160

⁴² ČERNÁ, M. *Rozvod, otcové a děti*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN: 80-86432-10-6. s. 46

⁴³ BAKALÁŘ, E. et al. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN: 80-246-1089-2. s. 45

⁴⁴ ČERNÁ, M. *Rozvod, otcové a děti*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN: 80-86432-10-6. s. 46

⁴⁵ BAKALÁŘ, E. et al. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN: 80-246-1089-2. s. 46

⁴⁶ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte: dětská závist - žárlivost, nevěra a rozvod - nový partner v rodině, nevlastní sourozenci - vzpomínky z dětství*. Praha: Grada, 2002. ISBN: 80-247-0332-7. s. 48

⁴⁷ SMITH, H. *Děti a rozvod*. Praha: Portál, 2004. ISBN: 80-7178-906-2. s. 120

⁴⁸ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte: dětská závist - žárlivost, nevěra a rozvod - nový partner v rodině, nevlastní sourozenci - vzpomínky z dětství*. Praha: Grada, 2002. ISBN: 80-247-0332-7. s. 49

Rodiče totiž trpí často utkvělou představou, že budou-li oni těmi, kdo zahrne dítě více věcmi, udělají dítěti radost a získají jeho náklonnost. Citový vztah k dítěti však na tomto postavit nelze. Rodiče navíc riskují, že buď dítě začne jejich přístup zneužívat, anebo že jejich chování bude brát jako slabost, případně jím začne pohrdat.⁴⁹

1.3.2 Dospělí a jejich vyrovnání se s rozvodem manželství

V rámci rozvodové cesty musí partneři „*projít jednak institucionalizovanými kroky právního rozvodu a jednak individuálním vnitřním procesem psychorozvodu.*“⁵⁰ Psychorozvod lze definovat jako „*vnitřní psychický proces, v jehož průběhu se člověk vyrovnává se zánikem manželství a všemi jeho důsledky.*“⁵¹ Má několik fází. Jeho průběh počíná, alespoň u jednoho z partnerů, dlouhou dobu před samotným podáním žádosti o rozvod a pokračuje i v období po právním rozvodu manželství. Oba tyto procesy spolu úzce souvisí. Jednak se od průběhu psychorozvodu odvíjí průběh rozvodu právního,⁵² jednak se psychorozvod bez aktu právního ukončení manželství neobejde – jedná se o významný krok v rámci procesu psychorozvodu.⁵³

Rozvod je pro oba z partnerů životní prohrou. Přání, s nimiž do vztahu vstupovali, se nepodařilo naplnit a stejně tak byly zhceny i některé hodnoty a investované úsilí do společného života. To s sebou přináší bolest. Věnují-li partneři hojení této bolesti dostatek času a projdou-li potřebnými kroky a fázemi, mohou tak minimalizovat nežádoucí dopady a následky na jejich budoucí život.⁵⁴ Přestože se jednotlivé fáze prolínají, platí, že k úspěšnému zdolání jedné fáze je zapotřebí, aby byla nejdříve dokončena fáze předchozí, jinak nemůže hojení proběhnout bez komplikací.⁵⁵

⁴⁹ *ibid.*, s. 49-50

⁵⁰ POUPĚTOVÁ, Š. *Netrapte se po rozvodu: právní rozvod a psychorozvod, děti rozvedených rodičů, nový vztah, nová rodina*. Praha: Grada, 2009. ISBN: 978-80-247-2046-3. s. 15

⁵¹ *ibid.*, s. 16

⁵² HOLÁ, L., WESTPHALOVÁ, L., KOVÁČOVÁ, A., SPÁČIL, O. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014. ISBN: 978-80-7502-015-4. s. 52

⁵³ POUPĚTOVÁ, Š. *Netrapte se po rozvodu: právní rozvod a psychorozvod, děti rozvedených rodičů, nový vztah, nová rodina*. Praha: Grada, 2009. ISBN: 978-80-247-2046-3. s. 15

⁵⁴ *ibid.*, s. 21

⁵⁵ *ibid.*, s. 25

Manželé v prvních fázích postupně prochází stavem manželské krize následovaným oboustranným přiznáním si této krize až po přijetí faktu, že rozvod je nevyhnutelným řešením této situace. Následuje období plné zjitřených emocí, počínaje pocity ukřivděnosti a zlosti, které střídá pocit smutku a truchlení až po obviňování druhého a sebeobviňování. V další fázi se partnerům začínají objevovat nové životní perspektivy a dochází k porozvodové bilanci. V konečných fázích si partneři přetvářejí svůj životní styl, budují novou osobní identitu a jsou otevření vůči budoucnosti.⁵⁶

Shrneme-li to, měli by partneři během tohoto procesu zdolat několik klíčových úkolů. Prvním z nich je jejich citové odpoutání, tzn. oproštění se od skončeného vztahu, vymanění se z pocitů sounáležitosti k partnerovi.⁵⁷ Zlomovým bodem je zde akt právního ukončení manželství, který napomůže právnímu i psychickému odpoutání partnerů. Druhým úkolem je uvědomění si svých rodičovských rolí, které na rozdíl od rolí partnerských trvají nadále. Třetím úkolem je získání dostatečného časového i prostorového odstupu a bilance ukončeného manželství - jeho přínosů i ztrát, příčin rozpadu atp. Posledním úkolem je nalezení své nové osobní i sociální identity, jež se vlivem rozvodu mění - dochází ke změně rolí, změně statusu rodiny, koncepce života, k pochybování nad vlastními hodnotami, k pochybování o sobě samém atp. Splněním tohoto úkolu je proces psychosociálního vyrovnání se s rozvodem ukončen.⁵⁸

1.3.3 Prožívání rozvodu manželství ze strany dětí

Stejně jako na dospělé, má rozvod své dopady i na děti. Jaké tyto dopady budou „*velmi závisí na vyspělosti, zdravém rozumu a dobré vůli rodičů, stejně jako na věku, emocionální a psychické vyspělosti a pohlaví dětí.*“⁵⁹ Tak jako tak se pro děti rozvod stává situací závažnou, neboť zatřese s jejich zdrojem jistoty a stability, kterým pro ně byla až doposud blízkost obou rodičů.⁶⁰

⁵⁶ HOLÁ, L., WESTPHALOVÁ, L., KOVÁČOVÁ, A., SPÁČIL, O. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014. ISBN: 978-80-7502-015-4. s. 52

⁵⁷ EVERETT, C., EVERETT S. V. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. Praha: Talpress, 2000. ISBN: 80-7197-169-3. s. 30

⁵⁸ HOLÁ, L., WESTPHALOVÁ, L., KOVÁČOVÁ, A., SPÁČIL, O. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014. ISBN: 978-80-7502-015-4. s. 52-53

⁵⁹ COLOROSO, B. *Krizové situace v rodině: Jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. Praha: Ikar, 2008. ISBN: 978-80-249-1027-7. s. 95

⁶⁰ ČERNÁ, M. *Rozvod, otcové a děti*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN: 80-86432-10-6. s. 36

Nebylo by nicméně správné eliminovat dopady rozvodu na děti pouze na dopady negativní. Děti mohou rozvodem rodičů leckdy mnoho získat – například klidnější rodinnou atmosféru bez napětí a konfliktů mezi rodiči. Na citové atmosféře v rodině velmi záleží.⁶¹ Z psychologického hlediska je dítě schopné přijmout „*dva různé světy, dvě různá prostředí (a zvykne si v nich žít celkem bez větších problémů)*“, ale jen pokud se mu nepřátelsky nemíchají.“⁶² Vznikne-li tedy rozvodem pro dítě lepší prostředí než před rozvodem, může z toho profitovat.⁶³

V opačném případě, kdy konfliktní atmosféra přetrvává i po rozvodu, musí dítě bohužel čelit ještě větší zátěži než předtím – k rodičovským sporům se nově přidal ještě rozpad rodičovského páru.⁶⁴ S tím častokrát souvisí i fakt, že jsou děti vystaveny stěhování, změně zaměstnání rodičů, změně školy, finančním problémům a dalším dopadům, které s sebou rozvrat rodiny nese. Pravdou zůstává, že tyto „přidružené faktory“ mají na děti mnohem závažnější dopad, než rozvodové řízení samo o sobě.⁶⁵

Konflikt mezi rodiči vnímají děti jako hrozbu bez ohledu na to, zda rodiče žijí spolu či odděleně. Každý konflikt rodičů je přímo či nepřímo ovlivňuje. Stresuje je, vzbuzuje v nich pocity úzkosti, strachu, mimo to se také konflikt negativně promítá do oblasti rodičovské výchovy a vztahů dětí s rodiči.⁶⁶

Co se reakcí dětí na rozvod týče, bývají velmi rozmanité. Existuje široká škála pocitů a stavů, které se u dětí v této náročné situaci mohou objevit. Děti mohou zpočátku popírat skutečnost, že se rodiče rozvádí a nadějně doufají v jejich smíření.⁶⁷ Obvykle prožívají smutek, hněv, strach z opuštění. Objevit se u nich mohou úzkostné až depresivní stavy. Mnohdy pociťují vinu za nastalou situaci, zažívají pocity nejistoty či oklamání.⁶⁸

⁶¹ MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. ISBN: 80-04-25236-2. s. 153

⁶² MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte: dětská závist - žárlivost, nevěra a rozvod - nový partner v rodině, nevlastní sourozenci - vzpomínky z dětství*. Praha: Grada, 2002. ISBN: 80-247-0332-7. s. 54

⁶³ MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. ISBN: 80-04-25236-2. s. 153

⁶⁴ BERGER, M., GRAVILLON, I. *Když se rodiče rozvádějí: Jak pochopit citění dítěte a jak mu pomoci*. Praha: Portál, 2011. ISBN: 978-80-7367-843-2. s. 22-23

⁶⁵ COLOROSO, B. *Krizové situace v rodině: Jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. Praha: Ikar, 2008. ISBN: 978-80-249-1027-7. s. 95-96

⁶⁶ MATOUŠEK, O. et al. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. ISBN: 978-80-262-0968-3. s. 25

⁶⁷ SMITH, H. *Děti a rozvod*. Praha: Portál, 2004. ISBN: 80-7178-906-2. s. 49

⁶⁸ PAVLÁT, J. Děti po rozvodu svých rodičů – souhrn anglofonních a našich prací. In: *Československá psychologie*. Časopis pro psychologickou teorii a praxi. Psychiatrická klinika 1. LF a FN 1, Praha: 2012, 56(3), ISSN: 1804-6436. s. 222

Často také prožívají konflikt loajality – neví si rady, jak zachovat loajalitu k oběma rodičům, cítí se rozpolceni. Pro některé je východiskem z této problematické situace přiklonění se na stranu jednoho z rodičů. To nicméně obnáší nebezpečná citová úskalí, například ve chvílích, kdy se dítě situuje do role nepřítomného rodiče nebo do role dozorce a překračuje tak generační hranici a své věku úměrné kompetence.⁶⁹

Kromě toho se mohou u dětí také objevit „*poruchy spánku, poruchy soustředění, agresivní zlobení v přítomnosti i nepřítomnosti rodičů, odmítání poslušnosti domnělému viníkovi rozvodu, různé psychosomatické obtíže i zhoršení prospěchu a chování ve škole.*“⁷⁰

Starší děti mnohdy inklinují k záškoláctví, k užívání alkoholu a drog, dopouští se útěků z domova, mají tendence k sebepoškozování a delikventnímu chování.⁷¹

Jak již bylo naznačeno dříve, nebývá výjimkou, že děti během rozvodu začnou v rodině zastávat role, které nejsou žádoucí. Jedná se například o roli prostředníka, důvěrníka, spolubojovníka, informátora, rozmazlence nebo viníka rozvodu. Někdy se také dítě ocitá v roli hendikepovaného, kdy je nástrojem snahy rodinu opět stmelit či zdůraznit rodičovu nepříznivou situaci.⁷²

Z výsledků mnoha studií je patrné, že z dlouhodobého hlediska se děti z rozvedených rodin v porovnání s dětmi z nerozvedených rodin častěji potýkají s problémy ve vztazích, dosahují nižšího vzdělání a příjmu, často jsou sami postiženi negativními životními událostmi a častěji se u nich vyskytuje rizikové chování ohrožující jejich zdraví.⁷³ Nutno dodat, že tyto rozdíly nejsou enormní, nemusí být trvalé a míra dopadů nemusí být ve všech případech stejná, prokazatelně však nelze efekt rozvodu považovat za zanedbatelný.⁷⁴

⁶⁹ SMITH, H. *Děti a rozvod*. Praha: Portál, 2004. ISBN: 80-7178-906-2. s. 39

⁷⁰ MATOUŠEK, O. et al. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. ISBN: 978-80-262-0968-3. s. 26

⁷¹ *ibid.*, s. 26

⁷² *ibid.*, s. 27

⁷³ PAVLÁT, J. Děti po rozvodu svých rodičů – souhrn anglofonních a našich prací. In: *Československá psychologie*. Časopis pro psychologickou teorii a praxi. Psychiatrická klinika 1. LF a FN 1, Praha: 2012, 56(3), ISSN: 1804-6436. s. 222-223

⁷⁴ *ibid.*, s. 228

1.3.4 Děti a jejich vyrovnání se s rozvodem manželství

Existují strategie, které dětem pomáhají se vyrovnat se stresujícími situacemi. Jednou z nich je strategie přežití, při které se děti snaží „ztotožnit se s postojí lépe dostupného rodiče a tím si pojistit jeho náklonnost.“⁷⁵ U starších dětí lze vidět jinou adaptivní strategii, kdy se uzavřou sami do sebe, věnují se svým záležitostem, snaží se nepouštět si stresující situaci k tělu a vyčkávají, až pomine. Tato strategie se však v praxi těžce realizuje, neboť jsou děti častým předmětem rodičovských sporů a jsou do sporů různě vtahovány.⁷⁶

Rodiče mají obecně největší úlohu, co se procesu vyrovnávání se dětí s rozvodovou situací týče. Nejlepší cestou, jak dětem pomoci, je minimalizovat hromadění stresových faktorů a především jejich dopadů na dětské prožívání.⁷⁷

Jedním z předpokladů pro lepší adaptaci dítěte na rozvodovou a porozvodovou situaci je uplatňování takové výchovy, při které jsou rodiče schopní udržet dítěti disciplínu a pořádek, nastavit dítěti přiměřené hranice⁷⁸ a současně projevit dostatečnou míru vřelosti. Takovému stylu rodičovské výchovy se říká styl autoritativní.⁷⁹

Nevhodný je naopak styl autoritářský, ve kterém na rozdíl od předešlého stylu chybí projevy vřelosti, stejně tak i styl liberální vyznačující se menší přísností a disciplínou. Někdy lze u rodičů také vidět nezúčastněný,⁸⁰ tj. nevšímavý přístup, kdy dítě postrádá ze strany rodičů vřelost a pevné vedení.⁸¹

Jednotlivé způsoby, jakými můžou rodiče dětem pomoci v rozvodové situaci, anebo rozvodovou situaci přinejmenším svým jednáním ještě nezhoršovat, již byly nastíněny během předchozích kapitol.

⁷⁵ MATOUŠEK, O. et al. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. ISBN: 978-80-262-0968-3. s. 26

⁷⁶ *ibid.*, s. 26

⁷⁷ COLOROSO, B. *Krizové situace v rodině: Jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. Praha: Ikar, 2008. ISBN: 978-80-249-1027-7. s. 97

⁷⁸ KUTLÍK, F., ŠVEHLÁKOVÁ, B. *Rodinná mediácia alebo víťazí celá rodina*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, 2016. ISBN: 978-80-8132-160-3. s. 41

⁷⁹ MATOUŠEK, O. et al. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. ISBN: 978-80-262-0968-3. s. 27

⁸⁰ KUTLÍK, F., ŠVEHLÁKOVÁ, B. *Rodinná mediácia alebo víťazí celá rodina*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, 2016. ISBN: 978-80-8132-160-3. s. 41

⁸¹ MATOUŠEK, O. et al. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. ISBN: 978-80-262-0968-3. s. 27

Jedná se o zajištění kontaktu dítěte s oběma rodiči, domluvu a spolupráci rodičů, ukončení nepřátelství mezi rodiči, neprogramování dítěte vůči druhému rodiči, zachování pozitivního obrazu o druhém rodiči, nestavění dítěte do nežádoucích rolí atp.

Kromě toho je také důležité, aby rodiče dětem naslouchali, byli k nim upřímní a otevření.⁸² Příhodná je Matějčkova zásada, že dětem by se nemělo nic zatajovat, ale také by se jim nemělo nic vnucovat.⁸³ „*Nevědomost chrání člověka jen nedokonale a pouze dočasně.*“⁸⁴ Ve výsledku vede nejasnost k podněcování fantazií dětí – v této souvislosti vede spíše k fantaziím nezdravým. Vysvětlení a objasnění toho, co se právě v rodině děje a co bude následovat, může dětem pomoci uvolnit úzkosti a nejistoty, které v nich rozvod vyvolává.⁸⁵

Vzhledem k tomu, že celá rozvodová situace je pro děti obdobím mnoha změn, bývá dále ku prospěchu zachovat co nejvíce důvěrně známých věcí v životě dítěte, udržovat kontakt s dalšími dítěti blízkými osobami a provádět obvyklé činnosti a rodinné rituály, na které je dítě zvyklé.⁸⁶

⁸² SMITH, H. *Děti a rozvod*. Praha: Portál, 2004. ISBN: 80-7178-906-2. s. 110

⁸³ MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. ISBN: 80-04-25236-2. s. 157

⁸⁴ *ibid.*, s. 157

⁸⁵ *ibid.*, s. 157

⁸⁶ SMITH, H. *Děti a rozvod*. Praha: Portál, 2004. ISBN: 80-7178-906-2. s. 32

2 Rodinná mediace

Pole působnosti mediace jako takové je široké. Mediace nachází své uplatnění v mnoha oblastech, a to jak při řešení konfliktů v civilních věcech – např. z rodinné, pracovní či obchodní sféry,⁸⁷ tak v trestních věcech – zejména v souvislosti s konceptem restorativní justice.⁸⁸ Tato kapitola pojednává o rodinné mediaci, jež se stává čím dál tím častějším způsobem řešení rodinných sporů.

2.1 Definice rodinné mediace

Mediaci bychom mohli souhrnně definovat jako „metodu řešení sporu mimosoudní cestou, a to za přítomnosti nestranného a nezávislého odborníka - mediátora.“⁸⁹ V angličtině se pro tento způsob zprostředkovaného řešení konfliktu vžil pojem ADR (Alternative Dispute Resolution), tj. alternativní způsob řešení konfliktu.⁹⁰ Z pohledu zákona 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů se mediací rozumí „postup při řešení konfliktu za účasti jednoho nebo více mediátorů, kteří podporují komunikaci mezi osobami na konfliktu zúčastněnými ... tak, aby jim pomohli dosáhnout smírného řešení jejich konfliktu uzavřením mediační dohody.“⁹¹

Existují různé mediační styly. Především se pojí s tzv. stylem facilitativním, který je také ústředním pro tuto práci. Dále lze uvést styly transformativní, evaluativní a narativní.⁹² U nás nejčastěji mediátoři využívají facilitativní a transformativní styl. Pro objasnění, mediátor s transformativním přístupem vychází z teorie, že konflikt je krizí ve vzájemné interakci stran a usiluje o posun od negativní destruktivní interakce stran k interakci pozitivní a konstruktivní.

⁸⁷ MATOUŠEK, O. et al. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. ISBN: 978-80-262-0366-7. s. 300

⁸⁸ HOLÁ, L. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN: 978-80-247-3134-6. s. 51

⁸⁹ HOLÁ, L. et al. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada, 2013. ISBN: 978-80-247-4109-3. s. 141

⁹⁰ MATOUŠEK, O. et al. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. ISBN: 978-80-262-0366-7. s. 299

⁹¹ ČESKO. Zákon č. 202 ze dne 13. června 2012, o mediaci a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 70. ISSN: 1211-1244. s. 2850

⁹² MATOUŠEK, O. et al. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. ISBN: 978-80-262-0366-7. s. 301

Toho se snaží docílit prostřednictvím toho, že podporuje strany v jejich zmocnění a vzájemném uznání.⁹³ Nutno dodat, že v praxi dochází k tomu, že se mediační styly v závislosti na situaci a pro dosažení lepšího efektu rovněž kombinují.

2.2 Předmět rodinné mediace

Předmětem rodinné mediace jsou různé druhy konfliktů vyplývající z rodinných vztahů.⁹⁴ Rodinné vztahy jsou, jak je pro rodinnou mediaci specifické, důvěrné a soukromé ve své povaze, což vyžaduje maximální obezřetnost, citlivost, taktnost a současně otevřenost při řešení konfliktů.⁹⁵

Na základě vymezení Asociace mediátorů České republiky bychom mohli mezi rodinné konflikty, jež jsou v rodinné mediaci řešeny, zařadit „*rozvodové a porozvodové situace, péči o děti, majetkové vztahy v rodině, otázky vícegeneračního soužití a majetkové a dědické spory v rámci rodiny.*“⁹⁶ Při rozvodu manželství se v rámci rodinné mediace prodiskutovávají nejčastěji otázky - komu bude dítě svěřeno do péče, jaká bude forma výchovy dítěte, jakým způsobem bude zajištěn kontakt s dítětem, jakým způsobem budou uspořádány majetkové a finanční poměry, jakým způsobem budou rodiče spolupracovat a podílet se na naplňování dětských potřeb atp.⁹⁷

S tím souvisí mnoho konkrétních bodů, kterým je žádoucí věnovat na mediaci pozornost. Rodiče by například měli mít ujasněné záležitosti ohledně vzdělávání dítěte a zdravotní péče o dítě, měli by mít ujasněno jakých mimoškolních a zájmových aktivit a pobytů se bude dítě účastnit a kdo je bude hradit, kdo z rodičů bude s dítětem trávit které prázdninové a sváteční dny, jakým způsobem bude zajištěn kontakt dítěte s širší rodinou, jakým způsobem se bude postupovat v případě nemoci dítěte nebo rodiče atp. Nutno brát v potaz i změny do budoucna, které bude třeba s ohledem na měnící se věk dítěte a jeho měnící se potřeby provést.⁹⁸

⁹³ MATOUŠEK, O. et al. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. ISBN: 978-80-262-0968-3. s. 36-40

⁹⁴ ČESKO. Zákon č. 202 ze dne 13. června 2012, o mediaci a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 70. ISSN: 1211-1244. s. 2850

⁹⁵ HOLÁ, L. et al. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada, 2013. ISBN: 978-80-247-4109-3. s. 88

⁹⁶ ASOCIACE MEDIÁTORŮ ČESKÉ REPUBLIKY. Sekce AMČR: Sekce rodinné mediace. *Asociace mediátorů České republiky*. [online]. AMČR: Copyright © 2011. [cit. 2021-03-06]. Dostupné z: <https://www.amcr.cz/sekce-amcr.php>

⁹⁷ HOLÁ, L. *Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů*. Praha: Grada, 2003. ISBN: 80-247-0467-6. s. 137

⁹⁸ HAYNES, J. M. *The Fundamentals of Family Mediation*. USA: State University of New York Press, 1994. ISBN: 9780791420362. s. 140-141

Faktem je, že rodinná mediace bývá převážně aplikována při řešení konfliktů mezi rozvádějícími se nebo již rozvedenými partnery.⁹⁹ Lze se setkat přímo s označením rozvodová mediace. Rozvodová mediace je považována za součást rodinné mediace a úzce se soustřeďuje na řešení konfliktů v souvislosti s rozvodovým řízením manželů.¹⁰⁰ Nicméně vzhledem k tomu, že při rozpadu rodiny jde primárně o rozhodování o úpravě poměrů k nezletilým dětem, nehraje při něm rozhodující roli fakt, zda partneri uzavřeli či neuzavřeli manželství. Termín „rozvodová mediace“ navíc negativně akcentuje narušenost a rozpad vztahu, který je však třeba s ohledem na rodičovské fungování dále zachovat. Užívání pojmu rodinná mediace je tedy lépe vyhovující s ohledem na to, že se při mediaci mohou projednávat i další oblasti související s rozpadem rodičovského páru a budoucím fungováním celé rodiny.¹⁰¹

2.3 Cíle rodinné mediace

Mediace si klade mnoho cílů, na které lze nahlížet z mnoha různých úhlů. Za hmatatelný cíl mediačního procesu bývá považováno dosažení mediační dohody – dohody srozumitelně formulované, prakticky uskutečnitelné, jež bude uspokojivá a přijatelná pro obě strany. V zásadě se však za cíli mediace skrývají snahy poskytnout klientům jiný náhled na situaci, ve které se nacházejí,¹⁰² pomoci klientům se lépe zorientovat v tom, co je jádrem jejich konfliktu a jaké dílčí aspekty konfliktu obnáší, jaké možnosti a jaká východiska mají k dispozici, k jakým následkům by jednotlivé kroky vedly atp.¹⁰³ Mediační jednání nabízí klientům bezpečný, otevřený komunikační prostor. Vizí je přimět klienty, aby mluvili o problémech, vzájemně si naslouchali a snažili se porozumět tomu, jak vnímá situaci druhý a aby se snažili společnými silami nalézat oboustranně přijatelná řešení a předcházeli tak rodinným dysfunkcím.

⁹⁹ HOLÁ, L. et al. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada, 2013. ISBN: 978-80-247-4109-3. s. 92

¹⁰⁰ HOLÁ, L. *Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů*. Praha: Grada, 2003. ISBN: 80-247-0467-6. s. 135

¹⁰¹ HOLÁ, L. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN: 978-80-247-3134-6. s. 191

¹⁰² *ibid.*, s. 61

¹⁰³ MATOUŠEK, O. et al. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. ISBN: 978-80-262-0968-3. s. 125

Je zde tedy očividně patrná snaha podpořit klienty a posílit jejich schopnost činit vlastní rozhodnutí zohledňující zájem jejich dítěte, snaha předejít soudnímu zásahu do věci a samozřejmě snaha celkově stabilizovat poměry v rodině a zlepšit vzájemné vztahy.¹⁰⁴

2.4 Principy rodinné mediace

Tato podkapitola se zabývá principy rodinné mediace. Vzhledem k tomu, že z těchto principů vychází nejen rodinná mediace, nýbrž i další aplikační oblasti mediace, je v textu využíván obecný pojem „principy mediace“.

Jedním ze základních principů mediace je princip dobrovolnosti. Rozhodnutí, zda mediaci podstoupit či nikoliv, spočívá na klientech, resp. stranách konfliktu. Stejně tak je jejich právem mediaci kdykoliv ukončit.¹⁰⁵ Nelze opomenout fakt, že se dobrovolnost mediace vztahuje na všechny účastníky – tedy jak na klienty, tak na osobu mediátora.¹⁰⁶

Při mediaci platí, že se klienti rozhodují svobodně a přebírají určitou zodpovědnost. Během mediace mají možnost zvážit navrhovaná řešení konfliktu a učinit vlastní rozhodnutí, které vyhovuje jejich potřebám a zájmům. Klienti zodpovídají za věcnou stránku řešení konfliktu, zatímco mediátor, sledující věcnou stránku z určitého odstupu, zodpovídá za stránku procesní.¹⁰⁷ Obsah mediační dohody je tedy v plné odpovědnosti klientů.¹⁰⁸

Další princip tvoří důvěrnost a důvěra. Důvěrnost spočívá v zákazu sdělování informací, jež byly odhaleny v průběhu mediace, nedohodnou-li se klienti jinak.¹⁰⁹ Mediátorovi ustavuje povinnost zachovávat mlčenlivost § 9 zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů.¹¹⁰ Důvěra souvisí se vztahy mezi účastníky mediace - pro řešení sporu touto cestou je důvěra mezi klienty navzájem a důvěra ve schopnosti, zkušenosti a nestrannost mediátora klíčová.¹¹¹

¹⁰⁴ HOLÁ, L., WESTPHALOVÁ, L., KOVÁČOVÁ, A., SPÁČIL, O. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014. ISBN: 978-80-7502-015-4. s. 113-114

¹⁰⁵ ČESKO. Zákon č. 202 ze dne 13. června 2012, o mediaci a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 70. ISSN: 1211-1244. s. 2850

¹⁰⁶ HOLÁ, L. et al. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada, 2013. ISBN: 978-80-247-4109-3. s. 103

¹⁰⁷ HOLÁ, L. *Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů*. Praha: Grada, 2003. ISBN: 80-247-0467-6. s. 43

¹⁰⁸ ČESKO. Zákon č. 202 ze dne 13. června 2012, o mediaci a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 70. ISSN: 1211-1244. s. 2850

¹⁰⁹ HOLÁ, L. et al. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada, 2013. ISBN: 978-80-247-4109-3. s. 207

¹¹⁰ ČESKO. Zákon č. 202 ze dne 13. června 2012, o mediaci a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 70. ISSN: 1211-1244. s. 2852

¹¹¹ HOLÁ, L. *Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů*. Praha: Grada, 2003. ISBN: 80-247-0467-6. s. 38

Tím se dostáváme k další zásadě, a sice nestrannosti a neutralitě mediátora. Je nezbytně nutné, aby byl mediátor nezávislou osobou a choval se k oběma klientům vyváženě.¹¹² Nutno podotknout, že mediátor může mediaci odmítnout či ukončit, existují-li pochybnosti o jeho nepodjatosti vzhledem k jeho poměru k věci, ke klientům a jejich zástupcům, anebo je-li narušena nezbytná důvěra mezi ním a některým z klientů. (Mediaci lze ze strany mediátora ukončit dále také v případě, nesešli-li se klienti s mediátorem déle než 1 rok nebo nezaplatili-li sjednanou zálohu.)¹¹³

Předpokladem k mediaci a zároveň očekávaným výsledkem mediačního procesu je změna statusu vztahu klientů ze soupeřivého na spolupracující. Spolupráce nese na rozdíl od soupeření potenciál efektivnější komunikace mezi klienty, potenciál vzájemného porozumění a snazšího dosažení vlastních i společných cílů klientů.¹¹⁴

S tím úzce souvisí také další princip – pochopení odlišností. I přes rozdílnost pozic, názorů a postojů klientů je nevyhnutelným předpokladem k realizaci mediace, aby klienti porozuměli jeden druhému, aby připustili jiné vnímání skutečnosti, než to, které mají oni.¹¹⁵

Dalším rysem mediace je hledání nových možností. Jednak lze mediaci jako takovou považovat za alternativní způsob řešení konfliktu, jednak se v průběhu mediace nabízí klientům možnost nalézt nový pohled na věc, objevit vlastní zájmy, potřeby a motivy, vlastní způsoby řešení konfliktu atp.¹¹⁶

Pro mediaci je typická orientace na budoucnost. Minulost klientů je při mediaci důležitá jen do té míry, do které ovlivňuje jejich přítomnost či budoucnost.¹¹⁷

Specificky pro rodinou mediaci je dále důležité „zjištění, že většina rozvádějících se partnerů má zachovanou schopnost a vůli zůstat kompetentními rodiči.“¹¹⁸ To je důležitým předpokladem pro oddělení konfliktní partnerské roviny od rodičovské roviny.¹¹⁹

¹¹² ibid., s. 41

¹¹³ ČESKO. Zákon č. 202 ze dne 13. června 2012, o mediaci a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 70. ISSN: 1211-1244. s. 2851

¹¹⁴ HOLÁ, L. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN: 978-80-247-3134-6. s. 55-56

¹¹⁵ HOLÁ, L. *Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů*. Praha: Grada, 2003. ISBN: 80-247-0467-6. s. 40

¹¹⁶ HOLÁ, L. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN: 978-80-247-3134-6. s. 57

¹¹⁷ ibid., s. 56

¹¹⁸ HOLÁ, L., WESTPHALOVÁ, L., KOVÁČOVÁ, A., SPÁČIL, O. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014. ISBN: 978-80-7502-015-4. s. 115

¹¹⁹ ibid., s. 115

2.5 Průběh rodinné mediace

Mediačnímu procesu náleží několik fází. Proces v zásadě počíná již přípravnou fází, při které dochází k navázání kontaktu a domluvě mezi stranami sporu a mediátorem, k poskytnutí základních informací, k získání souhlasu s mediací atp.¹²⁰

Někteří odborníci považují za začátek mediačního procesu teprve úvodní slovo mediátora. Předmětem této fáze je navození žádoucí atmosféry mezi účastníky, vzájemné představení se, seznámení se s podstatou mediačního procesu a jeho průběhem, seznámení se s rolemi zúčastněných. Dále se zde ujednávají pravidla ohledně vzájemného oslovování, chování po čas jednání, časového rozmezí, způsobu financování, rozhodovací pravomoci stran, pravidla pro oddělená setkání atp.¹²¹

V následující fázi dochází k získávání informací – každé ze stran se zde dostane prostoru sdělit, jak danou situaci vnímá. Tato sdělení bývají adresována směrem k mediátorovi, který do nich odpovídajícím způsobem intervenuje. Posléze se na základě získaných informací identifikují sporné body a stanoví se předměty jednání – resp. program pro další jednání.¹²²

Účelem další fáze je vzájemné porozumění. Strany by v této fázi již měly společně otevřeně komunikovat, vzájemně si sdělovat své vlastní zájmy, potřeby a motivy, nalézat porozumění jeden pro druhého. Důležitá je zde změna postoje ze soupeřů na partnery v konfliktu.¹²³

Tuto fázi střídá fáze vyjednávací, při které se nejprve hledají a vytvářejí možné varianty řešení sporných bodů – počínaje těmi jednoduššími po ty složitější, a poté se tyto možnosti vyhodnocují. Vzniká zde velký prostor pro využívání různých kreativních technik, pro brainstorming atp.¹²⁴

V závěru se vytváří a sepisuje mediační dohoda - dohoda oboustranně přijatelná a uspokojivá, konkrétní, jasná, dosažitelná, časově vymezená a měřitelná. Nejčastěji vzniká dohoda písemná. Nedocílí-li strany dohody, lze mediaci ukončit bez dosažení dohody, dohodou o odkladu nebo přerušení, anebo tzv. dohodou o nedohodě.¹²⁵

¹²⁰ HOLÁ, L. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN: 978-80-247-3134-6. s. 120

¹²¹ *ibid.*, s. 120

¹²² *ibid.*, s. 121, 127

¹²³ BRZOBOHATÝ, R., POLÁKOVÁ, L., HORÁČEK, T. *Rukověť mediátora aneb Co je dobré vědět nejen ke zkouškám mediátora*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN: 978-80-7552-221-4. s. 31

¹²⁴ *ibid.*, s. 31

¹²⁵ HOLÁ, L. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN: 978-80-247-3134-6. s. 129-130

2.6 Účastníci rodinné mediace

Primárními účastníky rodinné mediace jsou klienti, resp. strany konfliktu spolu s mediátorem. Klienty jsou partneři, manželé, bývalí manželé, různí rodinní příslušníci, kterých se spor dotýká. Mediace se mohou účastnit i další do případu zainteresované osoby. Jedná se o zástupce stran – zejména jejich právní zástupce, o konzultanty – myšleno např. právní, finanční, výchovné či rodinné poradce poskytující stranám anebo mediátorovi odborné informace, dále se jedná o specializované odborníky či instituce, jež mohou poskytnout stranám konfliktu takovou formu pomoci, kterou není schopen poskytnout mediátor - např. psycholog, psychoterapeut, lékař, zdravotnické zařízení atp. V poslední řadě mohou být účastníky také některé další osoby, kterých se konflikt a jeho řešení dotýká – jako např. širší rodina, přátelé, sousedi atp.

Přítomnost výše jmenovaných osob na mediačním sezení řeší mediátor se stranami konfliktu. Jejich účast je možná pouze po vzájemné dohodě stran. Je však nezbytně nutné předem zvážit, zda by jejich případná účast byla pro mediační proces přínosná, anebo naopak kontraproduktivní.¹²⁶

Specifickými účastníky rodinné mediace jsou děti. Ohledně toho zda, případně za jakých podmínek by se měly děti mediace účastnit, neexistuje mezi mediátory jednotný názor – přítomnost dětí má jak své klady, tak své zápory. Obvykle je úlohou rodičů vyhodnotit nejlepší zájem dětí a v jejich zájmu také jednat. Často se tak stává bez přítomnosti dětí.¹²⁷

V případě zapojení dětí do mediačního procesu je třeba velké rozvahy, přípravy a správného načasování. Je nutné zohlednit věk dětí, jejich vývojovou, emoční a rozumovou vyspělost, posoudit, zda jsou schopni porozumět podstatě mediace, vyjádřit své potřeby a zajisté také zjistit, zda mají o účast v mediaci zájem.¹²⁸ V žádném případě by neměly být děti vtaženy do mediace ve chvíli, nejsou-li rodiče schopni vygenerovat nějaké konstruktivní návrhy řešení situace. Hledání řešení a rozhodování o tom, na čí stranu se přiklonit by nemělo spadat do kompetence dětí.¹²⁹

¹²⁶ KUTLÍK, F., ŠVEHLÁKOVÁ, B. *Rodinná mediácia alebo víťazí celá rodina*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, 2016. ISBN: 978-80-8132-160-3. s. 51-52

¹²⁷ MATOUŠEK, O. et al. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. ISBN: 978-80-262-0968-3. s. 128-132

¹²⁸ HOLÁ, L., WESTPHALOVÁ, L., KOVÁČOVÁ, A., SPÁČIL, O. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014. ISBN: 978-80-7502-015-4. s. 152-153

¹²⁹ HOLÁ, L. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN: 978-80-247-3134-6. s. 195

Existují i varianty nepřímého zapojení dětí do mediačního procesu. Jednou z možností je individuální rozhovor dítěte s mediátorem či s jiným odborníkem, nahrávka audio či audiovizuálního záznamu rozhovoru s dítětem, přítomnost dalších dětí blízkých osob na mediačním sezení, telefonický hovor s nimi,¹³⁰ anebo také zastoupení dítěte na mediačním sezení opatrovníkem.¹³¹

2.6.1 Osoba mediátora

Mediátor zastává určité role, disponuje určitými schopnostmi a dovednostmi a ovládá určité techniky. Tato podkapitola je více přibližuje.

Od projevů mediátora se očekává, že budou nestranné a neutrální. Mediátor by měl poskytnout oběma stranám během mediačních jednání vyvážený prostor. Jeho úlohou je podporovat vzájemnou interakci stran, dbát na to, aby strany rozhodovaly o záležitostech na základě ryze vlastního rozhodnutí. V žádném případě však není úlohou mediátora vyvíjet na strany jakýkoliv nátlak, např. aby mermomocí dosáhly nějakého řešení jejich sporu. Mediátor v tomto ohledu nesmí zabřednout k manipulaci, ke kritizování, moralizování či obviňování stran. Naopak chová ke stranám respekt a uvědomuje si jejich právo na sebeurčení.¹³²

Vzhledem k tomu, že je mediace proces, který se odehrává na poli komunikace, je pro mediátora nezbytná znalost a aplikace komunikačních dovedností a technik. Mediátor by měl být jak výtečným komunikátorem, tj. mluvčím, tak komunikantem, resp. tím, který dokáže stranám naslouchat, pochopit jejich sdělení, případně jejich úmysly. Využívá k tomu rovinu verbální i neverbální komunikace. Co se komunikačních technik týče, existuje jich nespočetné množství. Jednou ze základních je empatické porozumění – pro navázání důvěry a otevřenou komunikaci zcela zásadní. Mediátor dává např. prostřednictvím intonace a tempa hlasu, výrazu v obličeji, pozice těla a otevřených otázek stranám najevo, že je vůči nim zcela otevřený, upřímný a nesoudící. Snaží se vcítit do jejich vnímání situace, do jejich potřeb a na základě toho se jim snaží pomoci. Samozřejmostí je aktivní naslouchání. Mediátor věnuje důkladnou pozornost všemu, co strany sdělují, a tato sdělení přijímá s vřelostí, empatií a umí poskytnout zpětnou vazbu.

¹³⁰ MATOUŠEK, O. et al. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. ISBN: 978-80-262-0968-3. s. 128-129

¹³¹ HOLÁ, L. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN: 978-80-247-3134-6. s. 195

¹³² BRZOBOHATÝ, R., POLÁKOVÁ, L., HORÁČEK, T. *Rukověť mediátora aneb Co je dobré vědět nejen ke zkouškám mediátora*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN: 978-80-7552-221-4. s. 59-61

K aktivnímu naslouchání využívá dílčích technik, jakými jsou povzbuzování, objasňování, shrnování, parafrázování, přerámování, zrcadlení a ocenění. Další základní technikou je dotazování – umění mediátora klást příhodné otázky – jednak, aby byl schopný získat a předat informace, jednak aby umožnil stranám získat vzájemné porozumění a nový náhled na situaci. Tyto otázky mohou být otevřené, uzavřené, alternativní, hypotetické, reflektující, sugestivní či cirkulární.¹³³

Mimo to se od mediátora očekává, že bude mít určité morální kvality, organizační schopnosti, že bude zvládat vlastní sebereflexi a bude si vědom svého osobnostního nastavení,¹³⁴ že bude umět pracovat informacemi, s projevy emocí, s kritikou a obviňováním, že bude ovládat techniky vedoucí ke snížení napětí v konfliktech atp.¹³⁵ Klíčová je jeho schopnost analyzovat konflikt stran, hledat nové alternativy řešení a nalézat kritéria, na základě kterých bývají pak jednotlivé návrhy řešení vyhodnocovány.¹³⁶ S tím souvisí také využívání techniky brainstormingu a vizualizačních pomůcek – jako např. flipchartu.¹³⁷ Mediátor se musí v neposlední řadě umět rovněž písemně vyjadřovat s ohledem na vyhotovování mediačních dohod, zápisů z mediace a korespondenci se všemi zainteresovanými subjekty.¹³⁸

Mediátor je kvalifikovaným odborníkem. Mechanismy pro určení kvalifikace mediátora uvádí zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů a prováděcí vyhláška č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora.¹³⁹

Služby mediátora může poskytovat pouze osoba zapsaná v seznamu mediátorů, který je pod správou Ministerstva spravedlnosti. Ministerstvo spravedlnosti zároveň provádí také dohled nad činností mediátora – není-li mediátorem advokát.

¹³³ *ibid.*, s. 62-78

¹³⁴ ŠIŠKOVÁ, T. (ed.). *Průvodce rodinnou mediací*. Praha: Portál, 2016. ISBN: 978-80-262-1157-0. s. 20-21

¹³⁵ BRZOBOHATÝ, R., POLÁKOVÁ, L., HORÁČEK, T. *Rukověť mediátora aneb Co je dobré vědět nejen ke zkouškám mediátora*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN: 978-80-7552-221-4. s. 79-93

¹³⁶ ŠIŠKOVÁ, T. (ed.). *Průvodce rodinnou mediací*. Praha: Portál, 2016. ISBN: 978-80-262-1157-0. s. 20

¹³⁷ BRZOBOHATÝ, R., POLÁKOVÁ, L., HORÁČEK, T. *Rukověť mediátora aneb Co je dobré vědět nejen ke zkouškám mediátora*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN: 978-80-7552-221-4. s. 100-104

¹³⁸ ŠIŠKOVÁ, T. (ed.). *Průvodce rodinnou mediací*. Praha: Portál, 2016. ISBN: 978-80-262-1157-0. s. 20

¹³⁹ BRZOBOHATÝ, R., POLÁKOVÁ, L., HORÁČEK, T. *Rukověť mediátora aneb Co je dobré vědět nejen ke zkouškám mediátora*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN: 978-80-7552-221-4. s. 45

Podmínkami pro zapsání osoby do zmiňovaného seznamu jsou její právní způsobilost, bezúhonnost, dosažení požadovaného vzdělání na vysokoškolské úrovni, složení zkoušky mediátora či uznání kvalifikace na základě jiného právního předpisu a splnění podmínky, že tato osoba nebyla v předcházejících 5 letech vyškrtuta ze seznamu pro zvlášť závažné či opakované porušení zákonem daných povinností mediátora.¹⁴⁰

Jak již bylo zmíněno, pro získání statutu zapsaného mediátora (povinné označení při výkonu činnosti mediátora¹⁴¹) je nezbytné složení zkoušky mediátora, kterou tvoří písemná a ústní část. Po složení této základní zkoušky se skládá zkouška z rodinné mediace, sestávající se pouze z části ústní, kdy uchazeč je povinen dosáhnout 75% úspěšnosti.¹⁴² Pro rodinnou mediaci je ústřední, aby uchazeč při zkoušce prokázal své „*mediační schopnosti a dovednosti potřebné pro řešení konfliktů vyplývajících z rodinných vztahů, dále znalosti rodinného práva, úpravy majetkových práv, znalosti z oblasti práv a psychologie dítěte, domácího násilí, mezigeneračních vztahů a komunikace.*“¹⁴³

2.7 Legislativní zakotvení rodinné mediace

V České republice je pro režim a právní úpravu mediace směrodatný zákon č. 202/ 2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (dále jen „zákon o mediaci“), který je účinný od 1. 9. 2012. Spolu s vyhláškou č. 277/ 2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora se stal tento zákon zásadním milníkem ve spojitosti s rozvojem konsenzuálních postupů u nás.¹⁴⁴

Jak dokladuje důvodová zpráva, za vznikem zákona se skrývá „*snaha umožnit všem osobám alternativní řešení jejich konfliktů metodou rychlého a kultivovaného mimosoudního řešení,*“¹⁴⁵ dále snaha odbřemenit soudy, vyhnout se soudním sporům, snížit dobu čekacích lhůt, vyvarovat se zbytečných finančních nákladů a zdlouhavé psychické zátěže stran při řešení jejich sporu.¹⁴⁶

¹⁴⁰ ČESKO. Zákon č. 202 ze dne 13. června 2012, o mediaci a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 70. ISSN: 1211-1244. s. 2852, 2853, 2855

¹⁴¹ *ibid.*, s. 2852

¹⁴² ČESKO. Vyhláška č. 277 ze dne 13. srpna 2012, o zkouškách a o odměně mediátora. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 96. ISSN: 1211-1244. s. 3589-3590

¹⁴³ *ibid.*, s. 3589-3590

¹⁴⁴ HOLÁ, L., URBANOVÁ, M. et al. *Právní a sociální aspekty mediace v České republice*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN: 978-80-7598-719-8. s. 43

¹⁴⁵ ČESKO. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o mediaci, sněmovní tisk č. 426/0, část č. 1/2. Poslanecká sněmovna [online]. 6. volební období, od 2010. [cit. 2021-04-24]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=426&CT1=0>. s. 21

¹⁴⁶ *ibid.*, s. 21

Výrazně se na vzniku zákona o mediaci podepsala povinnost implementovat Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech (dále jen „Směrnice o mediaci“). Směrnice se stala harmonizačním nástrojem pro právní úpravu mediace v evropském kontextu a vztahuje se na přeshraniční spory. Lze ji však rovněž aplikovat i na vnitrostátní právní úpravu.¹⁴⁷

Mediaci je dále regulována zákonem č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „občanský soudní řád“), který smírné řešení umožňuje a podporuje prostřednictvím mnoha institutů.¹⁴⁸ Pro tuto práci je stěžejní institut nařízeného prvního setkání se zapsaným mediátorem, který je zakotven v § 100 odst. 2 občanského soudního řádu (a dále v § 30 zákona o mediaci).¹⁴⁹ Uvádí se v něm, že *„je-li to účelné a vhodné, může předseda senátu účastníkům řízení nařídit první setkání se zapsaným mediátorem ... v rozsahu 3 hodin a přerušit řízení, nejdéle však na dobu 3 měsíců.“*¹⁵⁰

Pro objasnění, za obligatorní se pokládá pouze ono první setkání se zapsaným mediátorem, které má, dalo by se říci, spíše informativní a motivační charakter. Účelem je seznámit strany sporu s metodou mediace - jakožto mimosoudním způsobem řešení sporu a pomoci stranám zvážit, zda by cestou mediace nedocílili, v porovnání se soudním rozhodnutím, uspokojivějšího, řešení jejich sporu. Posléze je na dobrovolném rozhodnutí stran, zdali chtějí po skončení tohoto setkání v mediaci samé pokračovat, či nikoliv.¹⁵¹ Cena za toto setkání je pevně stanovena vyhláškou č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora – jedná se o 400 Kč za každou započatou hodinu.¹⁵² Rozhodnou-li se strany, že zahájí samotnou mediaci, uzavře se smlouva o provedení mediace (ve které je uvedena výše odměny onoho konkrétního mediátora za provedenou mediaci).

¹⁴⁷ HOLÁ, L., URBANOVÁ, M. et al. *Právní a sociální aspekty mediace v České republice*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN: 978-80-7598-719-8. s. 75

¹⁴⁸ *ibid.*, s. 40

¹⁴⁹ *ibid.*, s. 85

¹⁵⁰ ČESKO. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád – znění od 24. dubna 2020. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2021. [cit. 2021-04-16]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-99>

¹⁵¹ HOLÁ, L., URBANOVÁ, M. et al. *Právní a sociální aspekty mediace v České republice*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN: 978-80-7598-719-8. s. 85

¹⁵² ČESKO. Vyhláška č. 277 ze dne 13. srpna 2012, o zkouškách a o odměně mediátora. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 96. ISSN: 1211-1244. s. 3591

To nicméně nebrání stranám domáhat se ochrany svých práv a oprávněných zájmů soudní cestou.¹⁵³ Mediátor má v případech nařízených setkání s mediátorem povinnost vystavit stranám potvrzení o splnění této uložené povinnosti.¹⁵⁴

Volba zapsaného mediátora spočívá v první řadě na klientech. Nedohodnou-li se na osobě mediátora, vybírá jej za ně předseda senátu.¹⁵⁵ Nutno zmínit, že první setkání se zapsaným mediátorem lze nařídít kdykoliv v průběhu řízení a nelze se proti soudem vynesnému usnesení odvolat.¹⁵⁶ Nemělo by být však nařizováno ve vysoce konfliktních případech - jako v případě domácího násilí, výskytu psychické poruchy u některé ze stran a obecně v případech, kdy je komunikace stran narušená takovým způsobem, že nelze očekávat úspěšnost pokusu vyřešit spor smírným způsobem.¹⁵⁷

Navážeme-li na zákonné zakotvení mediace, nelze opomenout zákon č. 292/ 2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních – a to konkrétně § 9 a v § 474 odst. 1., na základě čehož může soud za účelem ochrany zájmu dítěte uložit rodičům mj. účast na mediačním jednání.¹⁵⁸ Toto označení je třeba chápat a vykládat podobně jako „nařízené první setkání se zapsaným mediátorem“.¹⁵⁹ Dále se jedná o zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, který umožňuje na základě § 13 obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, příp. soudu uložit jako výchovné opatření dítěti, rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte povinnost účastnit se prvního setkání se zapsaným mediátorem.¹⁶⁰

¹⁵³ ČESKO. Zákon č. 202 ze dne 13. června 2012, o mediaci a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 70. ISSN: 1211-1244. s. 2850

¹⁵⁴ *ibid.*, s. 2851

¹⁵⁵ HOLÁ, L., URBANOVÁ, M. et al. *Právní a sociální aspekty mediace v České republice*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN: 978-80-7598-719-8. s. 43

¹⁵⁶ *ibid.*, s. 101-102

¹⁵⁷ *ibid.*, s. 86

¹⁵⁸ ČESKO. Zákon č. 292 ze dne 12. září 2013, o zvláštních řízeních soudních. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 112. ISSN: 1211-1244. s. 3187, 3250

¹⁵⁹ HOLÁ, L., URBANOVÁ, M. et al. *Právní a sociální aspekty mediace v České republice*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN: 978-80-7598-719-8. s. 103

¹⁶⁰ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí – znění od 1. ledna 2018. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2021. [cit. 2021-04-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

3 Vliv rodinné mediace na rodinné vztahy narušené v důsledku rozvodu manželství

Možné vlivy a výhody rodinné mediace již byly v určité míře průběžně nastíněny v předchozích kapitolách. S ohledem na účel této bakalářské práce považuji za důležité více pojednat o tom, jaký vliv má rodinná mediace na rodinné vztahy a rodinné fungování v porozvodovém období. S tímto záměrem proto představuji v této kapitole mediační studii Roberta E. Emeryho.

3.1 Mediační studie Roberta E. Emeryho

Robert Edgar Emery, Ph.D., je americkým profesorem psychologie a ředitelem „Centra pro děti, rodinu a právo“ na Virginské univerzitě.¹⁶¹ Spolu se svými postgraduálními studenty uskutečnil dvanáctiletý výzkum porovnávající dopady mediace a soudního řízení, a to zejména s ohledem na rodinné vztahy v porozvodovém období.¹⁶²

Stručně řečeno se jedná o longitudinální studii, do které bylo zapojeno 71 vysoce konfliktních rodin, resp. párů vedoucích spory ohledně úpravy poměrů dětí, přičemž náhodným výběrem 35 z nich řešilo svůj spor za využití mediace, 36 z nich řešilo svůj spor soudní cestou. Tyto rodiny byly poté sledovány v průběhu dalších 12 let.¹⁶³

Mělo by být zohledněno, že ne vždy byly všechny spory vyřešeny na základě mediace nebo prostřednictvím soudního řízení, neboť v některých případech byl spor ujednán za pomoci právních zástupců.¹⁶⁴ Co se časové náročnosti týče, výzkum prokázal, že za využití mediace byly spory urovnány o polovinu rychleji, než tomu bylo v případě soudního řízení.¹⁶⁵

Výzkum zpočátku - na základě prvotních studií uskutečněných v období těsně po vyřešení sporu a následně po 1 roce od jeho vyřešení - vyvrátil hypotézu, že mediace v porovnání se soudním řízením přináší více pozitivních (anebo méně negativních) efektů na kvalitu rodinných vztahů narušených v důsledku rozvodu manželství.

¹⁶¹ EMERY, R. E. *Renegotiating family relationships*. 2. vyd. New York: The Guilford Press, 2012. ISBN: 978-1-60918-981-5. s. vi

¹⁶² *ibid.*, s. 16

¹⁶³ *ibid.*, s. 197-198

¹⁶⁴ *ibid.*, s. 201-202

¹⁶⁵ *ibid.*, s. 205

Stejně tak se neprokázalo, že by se snížením konfliktů v rodině či učiněním změn v rodinném uspořádání v dobrém slova smyslu nějak výrazně přispělo k psychické pohodě zúčastněných, zejména pak dětí. Teprve dvanáctiletý odstup přinesl diametrálně odlišná, možná až překvapivá zjištění.¹⁶⁶

Výzkumem bylo zjištěno, že páry, jež si prošly mediací, vykazují již od chvíle vyřešení sporu daleko vyšší míru spokojenosti, než páry, které procházely soudním řízením. Rovněž se opakovaným zkoumáním zjistilo, že v porovnání s matkami, otcové uvádějí mnohem větší spokojenost s mediací, než se soudním řízením. U matek, jež řešily svůj spor prostřednictvím soudního řízení, se spokojenost odvíjela od toho, zda získaly, oč usilovaly, či nikoliv. Z toho ovšem nevyplývá, že by matky byly mediací znevýhodňovány – vzhledem k tomu, že tento konkrétní výzkumný vzorek matek využívajících soudní řízení, byl se soudním řízením extrémně spokojený, nebylo ani statisticky možné, aby mediace tyto výsledky předčila. Ukázalo se tedy, že tak jako jsou matky spokojené buď se soudním řízením či s mediací, tak jsou otcové spokojeni s mediací.¹⁶⁷

Ukázalo se, že po 12 letech a cca 6 hodinách mediačního jednání, jsou patrné dlouhodobé přínosy pro rodiče a děti – zejména pro vztah dětí s rodičem, jenž má právo styku (obvykle otcem) a pro vztah rodičů mezi sebou. To dokládá zjištění, že v případech využití mediace je po 12 letech kontakt dětí s rodičem, jenž má právo styku výrazně častější, než je tomu u takového rodiče, který řešil svůj spor prostřednictvím soudního řízení. Zatímco u mediace se 30 % rodičů s právem styku vídá se svými dětmi jednou týdně, nebo častěji, u soudního řízení činí tato hodnota 9 %. Stejně tak lze porovnat opačné krajní hodnoty – jednou ročně, nebo méně se vídá s dítětem 15 % rodičů s právem styku, jež podstoupili mediaci a 39 % takových rodičů, jež řešili spor soudně. Ještě znatelnější rozdíly lze spatřit u telefonického kontaktu. Jednou týdně, nebo častěji je v telefonickém kontaktu se svými dětmi 54 % rodičů s právem styku, jež prošli mediací, v porovnání se 13 % takových rodičů, jež prošli soudním řízením. Jednou ročně, nebo méně je pak v telefonickém kontaktu 12 % rodičů s právem styku, kteří prošli mediací – v porovnání s celými 54 % rodičů s právem vedoucích soudní spor.¹⁶⁸

¹⁶⁶ EMERY, R. E. *Renegotiating family relationships*. 2. vyd. New York: The Guilford Press, 2012. ISBN: 978-1-60918-981-5. s. 209

¹⁶⁷ *ibid.*, s. 206-207

¹⁶⁸ *ibid.*, s. 209-211

Přestože je kontakt nesmírně důležitý, pro děti má možná ještě větší význam to, jaká je kvalita jejich vztahu s rodičem. I v tomto směru je vliv mediace zřejmý. Rodiče, kteří mají dítě svěřeno do péče a kteří řešili svůj spor za využití mediace, nikoliv soudního řízení, ohodnotili rodičovské fungování druhého rodiče mnohem lépe. Tito rodiče totiž zůstali nejen mnohem více zapojeni do řešení rodičovských problémů, ale také se mnohem více angažovali v různých oblastech života dítěte – jakými jsou kázeň, morální podpora, péče o vzhled, školní a církevní záležitosti, svátky, prázdniny, významné události, různá zařizování záležitostí ohledně dítěte atp.¹⁶⁹

Dalším pozitivem je, že u rodičů, kteří mediovali a tím pádem měli více příležitostí dostat se při osobním kontaktu do konfliktu, nedošlo za těchto 12 let k nárůstu konfliktů mezi nimi. V porovnání s rodiči, jež prošli soudním řízením, vykazují naopak konfliktů méně. Je to způsobeno tím, že mají s dětmi častý kontakt a jsou oba zahrnuti do života dětí a do rodičovství jako takového. Nutno však zmínit, že pro některé případy je častokrát jediným možným a příhodným východiskem vyřešení sporu v soudním řízení.¹⁷⁰

Jistě by se dalo předpokládat, že se výše zmíněné pozitivní aspekty z rodinného fungování v porozvodovém období podepíší i na psychickém zdraví zúčastněných. Průzkum po 12 letech přesto žádné rozdíly v dopadech na psychické zdraví v závislosti na tom, zda byly spory ujednány prostřednictvím mediace nebo soudního řízení neprokázal. Důvody, které za tím stojí, se těžko určují. Nutno však zohlednit, že jen velmi málo intervencí dokáže přinést takto dlouhotrvající psychologické účinky.¹⁷¹

Dalším poznatkem, ke kterému výzkum dospěl, je zjištění, že během 12 let uskutečnili rodiče, kteří mediovali, v porovnání s těmi, kteří řešili svůj spor soudní cestou, více změn ve svém rodičovském plánu, resp. dohodě. Většina těchto změn byla přitom učiněna neformálně. Zdá se tedy, že se rodiče dokázali flexibilně přizpůsobovat různým změnám, které v jejich životě a životě jejich dětí nastaly.¹⁷²

¹⁶⁹ EMERY, R. E. *Renegotiating family relationships*. 2. vyd. New York: The Guilford Press, 2012. ISBN: 978-1-60918-981-5. s. 212

¹⁷⁰ *ibid.*, s. 213

¹⁷¹ *ibid.*, s. 209

¹⁷² *ibid.*, s. 206

Zabýváme-li se poznatky, které výzkum přinesl, musíme si uvědomit, že i tento výzkum má své limity. Existuje řada proměnných, které mohly výsledky výzkumu ovlivnit – jako například: věk rodičů a dětí, socioekonomický status rodiny, míra konfliktnosti v rodinných vztazích, velikost a výběr výzkumného vzorku, zeměpisná poloha, odlišnost právního systému, doba trvání mediace, nekomplexnost – resp. orientace pouze na úpravu poměrů dětí, atd. Výzkum každopádně ukázal, že zejména z dlouhodobého hlediska mediace dokáže pozitivně ovlivňovat rodinné vztahy v porozvodovém období.¹⁷³

Autor výzkumu si zpočátku pokládal otázku, zda může mediace přimět rodiče společně spolupracovat. S ohledem na to, jak konfliktní byly rodinné vztahy mezi účastníky a jak silné emoce často doprovází mediační jednání, se ukázalo, že by to byla až moc naivní představa. Autor se domnívá, že mediace jako taková nenaučila rodiče přímo spolupracovat, ale spíše jim pomohla se v zájmu dětí podívat na jejich vztah z dlouhodobé perspektivy, neboť přestože jejich role manželů končí, rodiči zůstávají už navždy.¹⁷⁴

¹⁷³ EMERY, R. E. *Renegotiating family relationships*. 2. vyd. New York: The Guilford Press, 2012. ISBN: 978-1-60918-981-5. s. 200-201

¹⁷⁴ *ibid.*, s. 217

VÝZKUMNÁ ČÁST

4 Vymezení výzkumu

Na předcházející teoretické poznatky nyní navazují výzkumnou částí bakalářské práce. Prostřednictvím kvalitativního výzkumu prezentují dopady a vlivy rodinné mediace na rodinné vztahy narušené v důsledku rozvodu manželství.

4.1 Výzkumné cíle

Hlavním výzkumným cílem této bakalářské práce je zhodnotit jakým způsobem rodinná mediace ovlivnila rodinné vztahy a rodinné fungování v průběhu rozvodu manželství a v době porozvodové. K naplnění tohoto hlavního výzkumného cíle jsem si vytyčila několik dílčích výzkumných cílů:

1. dílčí cíl: Zjistit, jak se změnilo rodinné uspořádání respondentů v souvislosti s rodinnou mediací.
2. dílčí cíl: Posoudit, jaký vliv měla rodinná mediace na komunikaci a spolupráci respondentů.
3. dílčí cíl: Získat informace o tom, jaké změny zaznamenali respondenti v souvislosti s výchovou a péčí o děti.
4. dílčí cíl: Zjistit, jak se promítla rodinná mediace do oblasti rodinných vztahů respondentů.
5. dílčí cíl: Identifikovat, v čem spatřují respondenti výhody a nevýhody rodinné mediace.

4.2 Metoda a technika výzkumu

K naplnění cíle této bakalářské práce byl zvolen design kvalitativního výzkumu. K volbě této metody mě přivedla jednak citlivost, choulostivost a intimní povaha zkoumané tematiky, a dále také fakt, že rodinná mediace je v České republice relativně novou a málo probádanou formou práce s rodinami.

Počet možných respondentů je omezený a získání kontaktů a přístupu k nim v mnoha ohledech značně ztížené – a to zejména vzhledem k zákonné povinnosti mediátora o zachování mlčenlivosti.¹⁷⁵

V rámci kvalitativního výzkumu byla zvolena technika polostrukturovaného rozhovoru. Tu považují z hlediska dosažení výzkumného cíle za nejvhodnější, neboť umožňuje navázat s dotazovanými respondenty vztah, poskytuje základní osnovu otázek při rozhovoru a současně umožňuje dle průběhu rozhovoru adekvátně reagovat na vzniklé situace a pokládat dodatečné, doplňující otázky respondentům, případně respondenty blíže směřovat ke konkrétnější odpovědi na zadanou otázku.

4.3 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek respondentů tvořilo pět rozvedených manželských párů, jež prošly rozvodem manželství za využití rodinné mediace a jež pečují alespoň o jedno nezletilé dítě, jež v době rodinné mediace bylo maximálně školního věku. Pro výzkumné účely bylo z hlediska zajištění vnitřní validity výzkumu nutné, aby byla u všech párů splněna podmínka stejného časového odstupu od absolvování rodinné mediace. V rámci bakalářské práce jsem zvolila časový odstup čtyř let. Tato hranice byla stanovena na základě dvou důvodů. Za prvé se jednalo o, z mého pohledu, dostatečně dlouhou dobu od absolvování rodinné mediace, že se dalo již předpokládat, že budou mít respondenti téma rozvodu manželství a rodinné mediace dostatečně zpracované a budou schopni o tomto tématu hovořit s nadhledem a zhodnotit dlouhodobější účinky rodinné mediace. Z hlediska druhého parametru bylo nutno zajistit, aby děti respondentů v době provádění výzkumu nepřesáhly věkovou hranici zletilosti. Samostatnost, soběstačnost a osobitost dětí s tímto věkovým obdobím spojená by mohla výrazně, a pro účely výzkumu nepříznivě, zkreslit výpovědi respondentů o každodenním rodinném fungování. Nutno dodat, že všichni respondenti absolvovali rodinnou mediaci u zapsané mediátorky Mgr. Michaely Kopalové.

¹⁷⁵ ČESKO. Zákon č. 202 ze dne 13. června 2012, o mediaci a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 70. ISSN: 1211-1244. s. 2852

Pro přehlednost jsem vypracovala tabulku se základními informacemi o respondentech a aspektech souvisejících s rodinnou mediací.

	Počet a věk dětí	Rok absolvování rodinné mediace	Iniciátor rodinné mediace	Předmět rodinné mediace	Forma péče o dítě
Pár A	1 dítě 6 let	2017	OSPOD	úprava péče o dítě, finanční a majetkové vyrovnání	střídavá péče (model týden – týden)
Pár B	2 děti 9 let, 5 let	2017	OSPOD	úprava péče o děti, výživné	střídavá péče (model 2 dny – 3 dny – 2 dny)
Pár C	3 děti 13 let, 13 let, 11 let	2017	soud, na základě institutu nařízeného prvního setkání se zapsaným mediátorem	úprava péče o děti	výhradní péče matky (model rozšířený styk – otec: středa, víkend každých čtrnáct dní)
Pár D	2 děti 9 let, 6 let	2017	vlastní iniciativa	úprava péče o děti	střídavá péče (model týden – týden)
Pár E	2 děti 13 let, 10 let	2017	OSPOD	úprava péče o děti, majetkové vyrovnání	střídavá péče (model 14 dní – 14 dní, aktuálně platí pouze pro mladší z dětí)

4.4 Sběr dat

Kontakty na uvedené respondenty jsem obdržela od zapsané mediátorky Mgr. Michaely Kopalové, která je rovněž mou externí odbornou konzultantkou při psaní bakalářské práce. Respondenty jsem kontaktovala prostřednictvím e-mailu. (Kopie emailu respondentům je v příloze č. 2.)

S ohledem na opatření spojená s tehdejší „covidovou“ situací se rozhovory uskutečnily v online prostředí formou videohovorů, a to prostřednictvím platformy Skype, anebo Google Meet. Rozhovory byly vedeny individuálně, s každým partnerem z uváděného páru zvlášť. Délka rozhovorů se pohybovala v časovém rozmezí mezi 20 – 30 minutami. (V příloze č. 1 je uveden seznam otázek pro rozhovor s respondenty.) Za účelem zaznamenávání dat byl za souhlasu respondentů využit zvukový záznamník. V rámci výzkumu byl respektován zákon č. 101/ 2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů.¹⁷⁶ Respondenti ode mě obdrželi čestné prohlášení informující je o účelu získaných dat, o způsobu nakládání s nimi a o zachování mé mlčenlivosti o důvěrných informacích získaných během příprav rozhovoru i při rozhovoru. (Čestné prohlášení je uvedeno v příloze č. 3.)

4.5 Zpracování dat

Prvním krokem při zpracovávání získaných výzkumných dat byla jejich transkripce z nahrané podoby do písemné elektronické podoby za současného vypuštění nerelevantních pasáží a pasáží obsahujících citlivé informace o respondentech. Po té byla získaná data rozčleněna na základě podobnosti do kategorií za využití tzv. otevřeného kódování.¹⁷⁷ Získaná data jsem v rámci jednotlivých dílčích cílů analyzovala, porovnávala v nich shody a neshody, identifikovala rozmanitosti. Současně jsem citovala některá vybraná sdělení respondentů vztahující se k dané oblasti. Data jsem v rámci jednotlivých dílčích cílů vyhodnocovala a získané poznatky vztahovala k teoretickým a výzkumným východiskům jiných autorů. Po té jsem klíčová výzkumná zjištění sumarizovala.

¹⁷⁶ ČESKO. Zákon č. 101 ze dne 4. dubna 2000, o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 32. ISSN: 1211-1244. s. 1521

¹⁷⁷ STRAUSS, A., CORBIN, J. M. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Albert, Sdružení Podané ruce, 1999. ISBN: 80-85834-60-X. s. 43, 45

5 Analýza a vyhodnocování dat

Na základě údajů uvedených v tabulce v kapitole 4. 3. lze konstatovat, že veškeré parametry stanovené pro výzkumný vzorek respondentů byly naplněny. Na základě těchto údajů je patrné, že všechny rozvedené manželské páry pečovaly o minimálně jedno nezletilé dítě v mladším nebo starším školním věku. Mediace se u všech párů uskutečnila v roce 2017.

Pro všechny páry je společné, že předmětem rodinné mediace byla primárně úprava péče o nezletilé dítě/ děti, páry A a E paralelně řešily i finanční a majetkové vyrovnání, pár B řešil navíc i otázku výživného. Ukázalo se, že iniciátorem rodinné mediace byl ve třech případech orgán sociálně právní ochrany dětí, který podal respondentům základní informace i kontakty, v jednom případě bylo respondentům nařízeno první setkání se zapsaným mediátorem obvodním soudem. Pouze v jednom případě byli pak iniciátory rodinné mediace sami respondenti.

Toto do jisté míry odráží i fakt, že informovanost široké veřejnosti o alternativním způsobu řešení sporu prostřednictvím mediace je velmi nízká. To dokládá i reprezentativní kvantitativní výzkum Lenky Holé, Martiny Urbanové a kolektivu. Jejich provedené dotazníkové šetření ukázalo, že jen přibližně 32 % respondentů z řad široké laické veřejnosti má určité vědomosti o tom, co je mediace.¹⁷⁸ Klíčovou úlohu pak v šíření osvěty a zvyšování informovanosti o rodinné mediaci sehrávají soudy a sociální pracovníci OSPOD, jež detekují vhodnost případů na mediaci. „*Pracovníci OSPOD především jsou jedním z prvních míst, kam se obracejí rodiče či prarodiče se svými spory týkajícími se dětí. V době, kdy se případ dostává na OSPOD, je spor často v začátcích, a je proto možné přinést stranám rychlou úlevu.*“¹⁷⁹

¹⁷⁸ HOLÁ, L., URBANOVÁ, M. et al. *Mediace v praxi optikou empirického výzkumu*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN: 978-80-7598-934-5. s. 367

¹⁷⁹ KOPALOVÁ, M. Příklad dobré praxe rodinného mediátora v české republice. In: KUTLÍK, F. (ed.). *Mediátor ako súčasť interdisciplinárnej spolupráce pri riešení rodinných sporov*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Slovensko: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, n. o. v spolupráci so Slovenským inštitútom pre mediáciu a mimosúdne riešenie sporov a Asociáciou rodinných mediátorov Slovenska, 2018. ISBN: 978-80-972982-0-3. s. 153

Přestože je obecní úřad obce s rozšířenou působností (resp. orgán sociálně právní ochrany dětí) oprávněný k uložení povinnosti účastnit se prvního setkání se zapsaným mediátorem,¹⁸⁰ ve valné většině OSPOD rodinnou mediaci doporučuje a její nařizování ponechává v kompetenci soudu. Počet nařízených prvních setkání se zapsaným mediátorem ze strany soudu přitom rok od roku stále stoupá.¹⁸¹

Výše uvedená zjištění se přitom v zásadě příliš neliší od zkušeností zahraničních mediačních programů, kdy například v USA navštíví mediaci z vlastní iniciativy pouze zhruba třetina případů. Zbylé případy pak přichází na základě doporučení ze strany právních zástupců, soudců, zástupců státní správy či samosprávy.¹⁸²

5.1 První dílčí výzkumný cíl

Z hlediska prvního dílčího výzkumného cíle, zjistit, jak se změnilo rodinné uspořádání respondentů v souvislosti s rodinnou mediací, lze najít až na jednu výjimku shodný základ u všech respondentů, a to, že před rodinnou mediací žili všichni respondenti spolu s dětmi v jedné společné domácnosti. Jediný pár C žil již v době před rodinnou mediací v oddělených domácnostech, přičemž děti byly primárně v péči matky. Po absolvování rodinné mediace a rozvodu manželství pro všechny platí, že každý z páru žije v oddělených domácnostech bez ohledu na formu úpravy péče o děti.

Pozoruhodné poznatky přinesly odpovědi na otázku, zdali vstupovali respondenti do rodinné mediace s nějakou představou o rodinném uspořádání, jehož by si přáli dosáhnout. Bylo zjištěno, že všichni muži vstupovali do rodinné mediace s vyhlídkou dosažení střídavé péče o děti. Zatímco ženy, až na respondentku z páru E, která přicházela do rodinné mediace, shodně se svým mužem, s představou střídavé péče, vstupovaly do rodinné mediace s očekáváním svěřeni dětí do jejich výhradní péče. V rámci rodinné mediace byla v konečném důsledku v případě páru A, B, D ujednána střídavá péče – tedy v souladu s očekáváním mužů. U páru E byla taktéž ujednána střídavá péče – v tomto případě v souladu s představou jak muže, tak ženy.

¹⁸⁰ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí – znění od 1. ledna 2018. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2021. [cit. 2021-07-21]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

¹⁸¹ HOLÁ, L., URBANOVÁ, M. et al. *Právní a sociální aspekty mediace v České republice*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN: 978-80-7598-719-8. s. 135

¹⁸² HOLÁ, L., URBANOVÁ, M. et al. *Mediace v praxi optikou empirického výzkumu*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN: 978-80-7598-934-5. s. 188

U posledního páru – páru C – byla v rámci rodinné mediace ujednána výhradní péče matky – tedy v souladu s představou ženy.

Mohlo by se zdát, že jsou získaná data podmíněna genderově. Lze se nicméně domnívat, že zde spíše platí vzorec, že ten rodič, který požadoval větší rozsah péče a zužoval rozsah péče druhému rodiči, nakonec od svého požadavku upustí a péče a zodpovědnost o děti se spravedlivěji rozdělí mezi oba z nich. To je dle zkušeností z mediační praxe umožněno také tím, že je v rámci rodinné mediace dostatek prostoru pro diskuzi, edukaci a detailní ujednávání všech podmínek. To potvrzují například i R. E. Emery či Joan Kelly, kteří uvádějí, že mediační dohody jsou více detailní a specifické v porovnání se soudními rozhodnutími.¹⁸³

Na příkladu mého konkrétního výzkumného vzorku se rovněž potvrzuje, že mediační proces v sobě nese potenciál dosažení oboustranně přijatelného způsobu řešení sporu, včetně učinění kompromisu, a to zejména s ohledem na zájem dětí. To dokládají i některá sdělení respondentů a respondentek.

Respondent z páru B uvedl: „*Mediační dohodu jsem chtěl k tomu, aby naše neshoda nedopadla na děti. Střídavá péče je kompromis.*“ Respondentka z páru E, z páru, který ve vzájemné shodě vstupoval do rodinné mediace s návrhem střídavé péče o děti, uvedla: „*Na mediaci jsme řešili napřed děti, pak majetek, ... šlo to napřímo, člověk ale udělal ústupky, které by normálně (při soudním řízení – pozn. autora) nedělal.*“ V rámci výzkumu se nicméně rovněž ukázalo, že ne vždy lze dosáhnout mediační dohody, není-li mezi partnery vůle ke shodě. U respondentů z páru C byla tudíž mediační dohoda uzavřena až na základě vyjádření dětí, které se mediačního jednání za citlivě připravených podmínek ze strany mediátora zúčastnily a měly možnost vyjádřit svá přání a své potřeby a zasáhnout tak do finální podoby úpravy péče. Respondentka z páru C při rozhovoru sdělila: „*Mediace je dobrá, když je oboustranná vůle se dohodnout. Manžel ale nesledoval prospěch dětí, spíš své zájmy... Pod vahou mediace, kam byly přizvány i děti a mediátorka vytvořila takové prostředí, že se nebály říct svůj názor, i když bylo pro ně velmi obtížné říct tátovi, že nechtějí bydlet na střídačku.*“

¹⁸³ EMERY, R. E. *Renegotiating family relationships*. 2. vyd. New York: The Guilford Press, 2012. ISBN: 978-1-60918-981-5. s. 204

5.2 Druhý dílčí výzkumný cíl

K dosažení druhého dílčího výzkumného cíle, posoudit, jaký vliv měla rodinná mediace na komunikaci a spolupráci respondentů, přistupuji ve čtyřech rovinách. Za prvé jsem zjišťovala, zda podle uzavřené mediační dohody respondenti postupují stále, anebo režim změnili. Z odpovědí respondentů vyplývá, že většina učinila v období po mediaci určité změny, které byly nutné z hlediska zvyšujícího se věku dětí a také vzhledem k tehdejšímu stavu „covidové“ situace, která velmi významně ovlivnila běžný chod rodiny a její režim (celospolečenská „covidová“ a karanténní opatření, karanténní opatření v rámci jedinců, distanční a rotační výuka dětí, nutnost kvalitního počítačového vybavení, home office rodičů).

Respondent z páru A sdělil: „*Ted' řešíme docela patovou situaci, protože dceru si střídáme po týdnu a ted' vlastně s tou rotační výukou to vychází tak, že jeden z nás jí bude mít vždycky doma a druhý vždycky ve škole, což je dlouhodobě neúnosný.*“ Respondentka z páru C sdělila: „*Ted' jsou děti přes týden u mě, mají tady počítačové zázemí, a tak k otci v týdnu nechodí.*“ Respondentka z páru A uvedla: „*První mediace proběhla, už když byla dcera v mateřské škole, když nastoupila do školy, museli jsme upravit dohodu na střídání po čtrnácti dnech.*“

Ti respondenti, jež změny uváděli, tak učinili změny buď na základě vzájemné domluvy, prostřednictvím mediátora, anebo v rámci soudního řízení. Dva páry, jež změny neuváděly, se i nadále řídí mediační dohodou, kterou modifikují dle aktuálních potřeb dětí a situace.

Za druhé jsem se snažila zjistit, zdali se respondenti ocitli někdy po rodinné mediaci v situaci vyžadující společné řešení sporné záležitosti, případně, jakým způsobem se jim tuto situaci podařilo vyřešit. Shodně u všech respondentů panuje velmi problematická komunikace. Objevilo se několik variant způsobů jejich domluvy. Někteří respondenti na společnou domluvu rezignovali a naučili se jeden druhého tolerovat. Respondent z páru A uvedl: „*Nikdy se nic nepodařilo vyřešit, máme každý jiný pohled na život, já mám třeba vyšší nároky na sport a vzdělání, naučil jsem se s tím žít, s tím by mi mediátor nepomohl.*“ Další z variant je řešení změny prostřednictvím mediátora. V nejkrajnějším případě, nejsou-li respondenti schopni zrealizovat úpravy sami, anebo prostřednictvím mediátora, volí - jako v případě páru C - soudní cestu.

Za třetí jsem zjišťovala, jakým způsobem respondenti komunikují s druhým rodičem o provozních záležitostech. I zde lze najít určité modely vzájemné komunikace. Většina párů s ohledem na náročnost, často až nemožnost přímé verbální komunikace, volí komunikaci písemnou formou – prostřednictvím e-mailů a SMS zpráv. Častý se jeví být způsob komunikace prostřednictvím dětí, a to zejména u dětí staršího věku.

Respondenti ze dvou párů navíc spatřují značné výhody ve sdílení společného online kalendáře. To potvrzuje například sdělení respondentky z páru B: „*Komunikujeme těžce, domluva je šílená, máme ale sdílený kalendář, kde řešíme třeba zdravotní záležitosti, jako je zubař nebo pediatr, a to funguje.*“

Za čtvrté jsem se snažila získat informace o tom, jak se respondentům daří s druhým rodičem řešit významné otázky života dítěte – např. v oblasti zdraví, vzdělávání dítěte. Přístup jednotlivých respondentů je individuální. Je možno vysledovat několik způsobů, jak se staví k řešení těchto otázek. Jednak se setkáváme s modelem rozdělení rolí. U tří z párů matky zastávají pozici těch, které řeší zdravotní péči o děti – návštěvy lékařů, očkování atp. Otcové naopak často uvádějí, že tuto oblast vnímají jako třetí plochu, roli matky jako vůdčí osoby v této oblasti respektují a snaží se nijak nezasahovat. Respondent z páru E například vypověděl: „*Co se týká očkování, je lepší ustoupit, nechat to, protože se neshodneme.*“ Dvakrát byl uveden model, kdy obstarávání zdravotní péče náleží do kompetence toho z rodičů, který má dítě aktuálně ve své péči. Respondentka z páru B uvedla: „*Je to na rodiči, který má dítě právě v péči, očkování jeden oznámí, druhý akceptuje...spor bychom řešili obtížně, dohadujeme se i ohledně kroužků.*“ Z odpovědí respondentů vyplynulo, že řešení některých oblastí života dítěte je pro ně na komunikaci obtížné – zejména se jedná o volbu školy, způsob výchovy a způsob trávení volného času.

5.3 Třetí dílčí výzkumný cíl

V rámci třetího dílčího výzkumného cíle jsem se snažila získat informace, zdali zaznamenali respondenti nějaké změny v souvislosti s výchovou a péčí o děti. Pro účely tohoto výzkumného cíle jsem respondentům kladla dvě otázky. První z nich zní, zdali zaznamenali respondenti nějaký rozdíl v péči o děti, porovná-li období před rodinnou mediací spolu s obdobím po rodinné mediaci. V rámci výzkumného vzorku jsem nezaznamenala v této kategorii významné spojitosti. Respondenti uvádějí změny, které však nelze paušalizovat. Někdo uvádí změnu v chování dítěte ve spojitosti s příchodem nového partnera/ partnerky, změny spojené v souvislosti s nástupem puberty u dětí. Například, jak uvádí respondentka z páru D: „*Mám pocit, že se situace změnila s příchodem puberty, teď se hlavně starší z dětí snaží tu situaci přežít, na jedné straně i na druhé. Zvládnout to, co nejsnáze, ale děsím se toho, jak ho to poznamená v dospělosti. To je moje noční můra...*“ Respondentka z páru B sdělila: „*Teď se syn dostal do puberty a je rozlítaný, nemá pocit úplného domova a zázemí.*“

V rámci výzkumného vzorku se vyskytl i pár, který shodně sdílí pocit, že se v souvislosti s výchovou a péčí o děti vlivem rodinné mediace nic nezměnilo. Zaznamenala jsem i další změny, které respondenti uváděli, ale z mého pohledu se jednalo spíše o důsledky změn rodinného uspořádání, např. střídavé péče, než o důsledky rodinné mediace. Lze se odkázat na výroky dotazovaných, jako je tomu např. u respondentky z páru A: „*Dcera má podle mě větší pohodu u mě, jedeme holčičí mod. Otec chce samostatnou jednotku, ale ona je s ním ráda. Praktikuje s ním sport, jako je snowboard atp.*“ Respondentka z páru A uvedla: „*Děti měly ze začátku pocit, že když jsou u tatínka, tak nesmí mluvit s maminkou. Změnu vidím rozhodně, mám čtrnáct dní v měsíci volno.*“

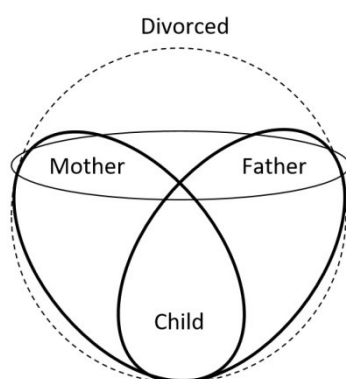
Druhá otázka, kterou jsem respondentům kladla za účelem získání dat k dosažení třetího výzkumného cíle, se týkala schopnosti respondentů udržet autoritu a hranice dětem po rodinné mediaci. Z odpovědí respondentů vyplývá, že páry C a E vnímají udržení autority a hranic dětem stejně. Považují své výchovné postupy za jednotné, mají nastolená jednotná pravidla, s dětmi žádné výchovné problémy nemají. Uvádějí i skutečnost, že vzhledem k věku dětí je již možné se s nimi rozumně domluvit. Respondent z páru E například uvedl: „*Z mého pohledu se nám udržení autority daří. Děti byly vždy ok, jsou dobře vychované.*“ Respondentka z páru C sdělila: „*Děti jsou rozumné, výchovné problémy s nimi nejsou, je s nimi domluva. S otcem jsou na tom, myslím, podobně.*“ Další páry respondentů nicméně nevnímají své výchovné metody jako shodné. Uvádějí například ovlivňování výchovou druhé strany, rozdílný přístup k dětem – matka vysvětluje, povídá si a diskutuje s dětmi s vidinou lepšího porozumění dětem, otec je přísný, méně citlivý. Ačkoliv výchovné přístupy a postoje respondentů jsou rozdílné, děti zachovávají respekt k oběma. Dochází i ke krajnostem, jako například u páru D, u něhož respondent uvádí: „*Udržení autority a hranic dětem se úplně nedaří, zažívají diametrálně rozdílné týdny, ale respektují nás oba. Myslím, že v tom našly způsob komunikace.*“

5.4 Čtvrtý dílčí výzkumný cíl

V rámci čtvrtého dílčího výzkumného cíle jsem se snažila zjistit, jak se promítla rodinná mediace do oblasti rodinných vztahů. Po položení otázky, zdali respondenti vnímají nějaký kvalitativní rozdíl v tom, jaký měli vztah s dětmi před rodinnou mediací a jaký po ní a v čem tato změna spočívá, bylo tímto výzkumem zjištěno, že respondenti v tomto nevnímají, a tudíž ani neuvádějí žádný výrazný rozdíl.

S tím korelují i odpovědi na druhou položenou otázku, jak se podařilo po rodinné mediaci udržet vztahy s širokým příbuzenstvem z obou stran rodičů. U tohoto výzkumného vzorku se prokázalo, že udržování vztahů dětí s širším příbuzenstvem z obou stran respondentů, nebylo rodinnou mediací, ani následným rodinným uspořádáním nijak narušeno. Respondentka z páru E například sdělila: „*Vztahy pokračují dál, slaví společně narozeniny atp.*“ Respondentka z páru B uvedla: „*S druhou stranou jsme se byli schopni bavit i po mediaci, děti se navštěvují, vidají se s příbuznými s obou stran.*“ Respondentka z páru C sdělila: „*Děti jsou oka, vztahy s příbuznými udržují, i já mám dobré vztahy s příbuznými manžela.*“

Dáme-li do souvislostí zjištění z kapitoly 5. 2. vypovídající o komunikaci a spolupráci respondentů s údaji vztahujícími se k tomuto dílčímu výzkumnému cíli, vidíme, že ačkoliv vazba mezi rodiči ustupuje po rozvodu manželství a rodinné mediaci do pozadí, vazba rodič – dítě vstupuje do popředí a stává se tou stěžejní a důležitou. To rovněž ilustruje R. E. Emery svým schématickým znázorněním rodinných vazeb v rozvedených rodinách.¹⁸⁴

5.5 Pátý dílčí výzkumný cíl

V rámci pátého dílčího výzkumného cíle se snažím identifikovat, v čem spatřují respondenti výhody a nevýhody rodinné mediace. K jeho naplnění jsem respondentům pokládala otázku, zdali, kdyby měli kamaráda/kamarádku, který/ktará by si procházel/procházel tím, čím procházeli respondenti, by mu/jí využití rodinné mediace doporučili a proč, případně proč ne.

¹⁸⁴ EMERY, R. E. *Renegotiating family relationships*. 2. vyd. New York: The Guilford Press, 2012. ISBN: 978-1-60918-981-5. s. 89

Po vyhodnocení odpovědí se ukázalo několik poznatků, které respondenti hodnotí jako pozitivní. Tyto poznatky jsem následně seřadila do následujících kategorií.

1. Respondenti vyzdvihli hlavní principy a cíle rodinné mediace a úlohu zapsaného mediátora.

- a) Rodinná mediace poskytuje příležitost k nalezení oboustranně přijatelného východiska z konfliktní situace.

Respondent z páru A uvedl: „*Mediátorka je schopná ty dva lidi dovést k nějakému východisku, vymyslí nějakou možnost řešení daného problému. Někjaká situace je pro nás totálně neřešitelná, ale ona nás nasměruje a ukoučuje do zdárného cíle, kdy oba rodiče odchází spokojení, že se to vyřešilo.*“

Respondentka z páru A uvedla: „*Jsou věci, které se při rozchodu nedomluví, já řadu věcí pochopila a domluvila až u ní zlatou cestou.*“

Respondentka z páru D sdělila: „*Byla jsem skeptická, nečekala jsem, že bude možné najít nějaký východisko.*“

- b) Mediátor je nestrannou, neutrální osobou, která se chová vyváženě a která poskytuje stejný komunikační prostor oběma stranám.

Respondentka z páru B uvedla: „*...ale mediátorka komunikuje úžasně s jednou stranou i s druhou stranou a vede obě strany k dohodě, ale v prospěch obou.*“

Respondent z páru D sdělil: „*Za mě bylo určitě přínosem to, že tu komunikaci vedla nestranně.*“

- c) Rodinná mediace poskytuje účastníkům bezpečný, otevřený, komunikační prostor.

Respondentka z páru B sdělila: „*Byla jsem překvapená, že manžel s mediací souhlasil a potom, že ho dokonce mediátorka přiměla ke komunikaci.*“

Respondentka z páru C sdělila: „*Mediátorka vytvořila takové prostředí, že se děti nebály říct svůj názor.*“

Lze tedy říci, že tímto respondenti potvrdili teoretická východiska a pilíře rodinné mediace, o kterých je pojednáno v teoretické části této bakalářské práce opírající se o velké množství publikací různých autorů. Jmenovitě se tomuto tématu věnuje například Lenka Holá, Robin Brzobohatý, Lenka Poláková, Lenka Westphalová, Anna Kováčová, Ondřej Spáčil, Tomáš Horáček, Tatjana Šišková, John M. Haynes, R. E. Emery a mnoho dalších.

2. Respondenti poukázali na klady, které v rodinné mediaci spatřují v porovnání se soudním řízením – z hlediska urychlení soudního procesu, z hlediska financí, emočního prožívání i lidského přístupu.

Respondentka z páru B uvedla: „*U soudu vůbec nejde o to najít ten kompromis, musí jen rozhodnout a je mu v uvozovkách jedno jak. Mediátorka komunikuje úžasně s jednou i druhou stranou a vede obě strany k dohodě, ale v prospěch obou...a to je lidské. Kdyby mělo stejnou váhu soudní jednání a mediace, tak jednoznačně mediace... finanční náklady nejsou tak enormní ve srovnání s tím, kdyby se to řešilo přes právníky.*“

Respondent z páru C sdělil: „*Soud byl jednodušší, když už jsme přišli s mediační dohodou, s papírem s razítkem, má to větší váhu.*“

Respondentka taktéž z páru C uvedla: „*Myslím, že potom se soudní jednání urychlilo, na základě komunikace u paní mediátorky, kde i manžel pochopil, že nemá děti tlačit do něčeho, do čeho se jim nechce.*“

Respondentka z páru A uvedla: „*Za mě mediace určitě, soud nekouká na dítě, mediátorka kouká víc lidsky. OSPOD je úřad a tím to končí, mediátor má spoustu nápadů. Vyřeší finanční, majetkové vyrovnání, výchovu, školy...*“

Respondent z páru B sdělil: „*Je to rychlý a to trauma není tak velké, jako když se to u soudu vleče.*“

Respondent z páru E uvedl: „*Šlo to napřímo, jinak bychom se zasekli, bylo to i levnější, bylo to efektivní.*“

„*V literatuře bývají velmi často diskutovány výhody mediace, přesto nebyla dosud provedena analýza, která by srovnávala mediaci se soudním řízením.*“¹⁸⁵ Vzhledem k tomu, že zatím žádná taková data, která by analýzu umožnila, neexistují, můžeme se odkázat na Lenku Holou, Martinu Urbanovou a kolektiv, kteří provedli ekonomickou analýzu mediace a kvantitativní dotazníkové šetření srovnávající mediaci a soudní řízení z pohledu zapsaných mediátorů, soudců a advokátů.¹⁸⁶ V rámci ekonomické analýzy mediace bylo na základě statistických dat Ministerstva spravedlnosti ČR z let 2013 – 2018 zkoumáno, jaký efekt má mediace na délku soudního řízení.

¹⁸⁵ HOLÁ, L., URBANOVÁ, M. et al. *Mediace v praxi optikou empirického výzkumu*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN: 978-80-7598-934-5. s. 212

¹⁸⁶ *ibid.*, s. 212-213

Hypotetickým předpokladem bylo, že by mediace měla přispívat ke zkrácení soudního řízení a ke zvýšení efektivnosti práce soudu.¹⁸⁷ Za účelem tohoto zjištění byly analyzovány bohužel pouze případy s nařízeným prvním setkáním se zapsaným mediátorem. Prokázalo se, že „kauzy, v nichž byl aplikován institut prvního setkání se zapsaným mediátorem, se projednávají v průměru přibližně třikrát u opatrovnických sporů a 2,5krát u civilních sporů déle než ty, které tohoto institutu nevyužívají.“¹⁸⁸ Nutno však dodat, že i výsledky této analýzy jsou v mnoha ohledech limitovány.¹⁸⁹

„V rámci kvantitativního šetření byly dále srovnávány názory a postoje k mediaci v rámci tří zainteresovaných skupin – zapsaných mediátorů, soudců a advokátů, které byly dotazovány pomocí dotazníkového šetření v roce 2019.“¹⁹⁰ Šetřením se ukázalo, že všechny tři skupiny respondentů spatřují v různém procentuálním poměru pozitiva mediace zejména v délce trvání, v ceně a v přístupu ke stranám sporu.¹⁹¹ Co se srovnání finančních nákladů za mediační a advokátní služby týče, hodinová sazba zapsaných mediátorů se v podstatě neodlišuje od té, kterou stanovují advokáti. To, co nicméně činí finální rozdíl v nákladech, je způsobeno celkovou délkou poskytování služeb. Zatímco zapsaný mediátor poskytuje dle tohoto dotazníkového šetření své služby v průměru cca 6 hodin, advokát průměrně cca 10 hodin.¹⁹² Nutno rovněž podotknout, že zatímco náklady rodinné mediace rodiče sdílejí - obvykle rovným dílem, služby advokáta hradí každý zvlášť, v důsledku čehož dochází ke značnému navyšování finančních nákladů.

3. Respondenti poukázali na to, že rodinná mediace umožňuje citlivě řešit okolnosti rozvodu manželství i s dětmi.

Respondentka z páru E uvedla: „Na negativním rozvodu byla ta mediace to pozitivní, pomohlo to i dětem, mediátorka jim vše vysvětlila.“

Zde je vhodné opět citovat vyjádření respondentky z páru C: „Pod vahou mediace, kam byly přizvány i děti a mediátorka vytvořila takové prostředí, že se nebály říct svůj názor, i když bylo pro ně velmi obtížné říct tátovi, že nechtějí bydlet na střídačku.“

¹⁸⁷ ibid., s. 117

¹⁸⁸ ibid., s. 137

¹⁸⁹ ibid., s. 137

¹⁹⁰ ibid., s. 533

¹⁹¹ ibid., s. 213-214

¹⁹² ibid., s. 215

Názor řekly a nevypadalo to, že by z toho měly nějakou emocionální újmu, takže v tomto ohledu to byla dobrá zkušenost.“

V odpovědích respondentů bylo zachyceno rovněž několik poznatků, které vnímají jako negativní. Respondenti poukazují na nepříjemný pocit z řešení problému třetí osobou a na provádění ústupků, které by za jiných okolností nejspíše nedělali.

Respondentka z páru B například uvedla: „*Může být někomu nepříjemné, že jim jejich problémy řeší třetí osoba.*“

Respondentka z páru C také sdělila: „*Mediátor se snaží tak vyjít vstříc, že účastníci dělali ústupky, které by u soudu neudělali. U soudu bych byla drsnější, na kompromis bych hůře přistoupila.*“

Stejný poznatek uvádí i respondentka z páru E, a to: *Některé ústupky by se u soudu nestaly, udělala jsem je proto, abych se rozvedla rychle... a mediace tomu pomohla.*“

Přínosem zapojení dětí se zabývá McIntosh se svými kolegy, kteří hovoří o tzv. domino efektu – „*the domino effects of the initial but profound change in parents awareness about their children's needs.*“¹⁹³ Zapojení dětí do mediačního procesu dle něj zajišťuje větší efektivitu.¹⁹⁴ John M. Haynes konstatuje, že je ze strany rodičů často oceňována možnost zapojení dětí do mediačního procesu, při kterém může dítě vyjádřit svůj postoj a k němuž může být tudíž přihlédnuto.¹⁹⁵

¹⁹³ EMERY, R. E. *Renegotiating family relationships*. 2. vyd. New York: The Guilford Press, 2012. ISBN: 978-1-60918-981-5. s. 216

¹⁹⁴ *ibid.*, s. 216

¹⁹⁵ HAYNES, J. M. *The Fundamentals of Family Mediation*. USA: State University of New York Press, 1994. ISBN: 9780791420362. s. 135

Shrnutí výzkumu

Provedený kvalitativní výzkum si kladl za úkol zjistit, jakým způsobem ovlivnila rodinná mediace rodinné vztahy a rodinné fungování v průběhu rozvodu manželství a v době porozvodové. Za tímto účelem bylo v souvislosti s rodinnou mediací formulováno pět dílčích výzkumných cílů týkajících se změn v rodinném uspořádání, komunikace a spolupráce, změn v oblasti výchovy a péče o děti, změn v oblasti rodinných vztahů a výhod či nevýhod rodinné mediace. Všechny tyto dílčí výzkumné cíle byly splněny.

Výzkumem se ukázalo, že rodinná mediace v sobě nese potenciál činit kompromisy a dosahovat oboustranně přijatelných způsobů řešení konfliktu – to se projevilo i v otázce rodinného uspořádání. Jako pravděpodobný se zde jevil vzorec, že ten rodič, který požadoval větší rozsah péče a zužoval rozsah péče druhému rodiči, nakonec od svého požadavku upustil a péče a zodpovědnost o děti se spravedlivěji rozdělila mezi oba z rodičů. Co se komunikace a spolupráce rodičů týče, nelze zde prokázat přímou spojitost s rodinnou mediací. Vzájemná komunikace rodičů se i nadále ukázala být problematickou. Pozitivně lze nicméně hodnotit skutečnost, že jsou rodiče schopni vzájemné domluvy nebo minimálně vzájemného respektu v otázkách souvisejících s výchovou a péčí o děti. Vzájemná komunikace se pak nejčastěji děje písemnou formou. Nelze usuzovat, do jaké míry byla vazba rodič – dítě ovlivněna rodinnou mediací, rodiče však v této souvislosti nespátřují v péči o děti a ve vztahu k dětem žádné výrazné rozdíly, porovná-li období před rodinnou mediací a po rodinné mediaci. Zatímco vazba mezi rodiči ustupuje po rozvodu manželství a rodinné mediaci do pozadí, vazba mezi rodičem a dítětem se stává tou ústřední a důležitou. Za nezměněné považují rodiče i vztahy dětí s širším příbuzenstvem z obou stran. Výzkum rovněž reflektuje klady rodinné mediace z pohledu respondentů. Jako hlavní pozitiva rodinné mediace byla respondenty uvedena možnost nalezení oboustranně přijatelného východiska z konfliktní situace, nestrannost a neutralita mediátora, bezpečnost a otevřenost komunikačního prostoru. Zároveň respondenti ocenili rodinnou mediaci z hlediska urychlení soudního procesu, efektivity, finanční náročnosti, emočního prožívání a lidského přístupu a dále také možnost zapojení dětí do mediačního procesu.

Přestože vzešlá zjištění nelze generalizovat, lze najít na příkladu tohoto výzkumného vzorku jisté shodné i rozdílné znaky, zároveň je zde zachycena pestrost, individualita, jedinečnost a názorová odlišnost jednotlivých respondentů a rodin. Hlavní výzkumný cíl této bakalářské práce lze považovat za splněný.

Zároveň je však nutno dodat, že vzhledem k tomu, že počet výzkumných studií zaměřených na oblast rodinné mediace, zejména pak se zaměřením na rodinné vztahy a rodinné fungování, je značně nedostačující, ne vždy bylo možné rozšířit výzkumem získané poznatky o jiná výzkumná data.

Závěr

Tato bakalářská práce si kladla za cíl zhodnotit, jaké vlivy a dopady má rodinná mediace na rodinné vztahy v průběhu rozvodu manželství a v době porozvodové. Mojí vizí bylo poskytnout čtenářům hlubší vhled do této oblasti. O to jsem usilovala jak v teoretické části, jež nabízí čtenářům poznatky podložené mnoha odbornými publikacemi různých autorů, tak v části praktické, jež je postavena na kvalitativním typu výzkumu a v níž jsem za pomoci techniky polostrukturovaných rozhovorů hledala odpověď na hlavní výzkumnou otázku této bakalářské práce. K jejímu naplnění bylo vytyčeno několik dílčích výzkumných cílů, jež lze považovat za splněné. Analýza a vyhodnocování těchto cílů, doplněná o teoretická a praktická východiska jiných autorů, utváří celkový obraz o dopadech rodinné mediace na rodinné vztahy a rodinné fungování narušené v důsledku rozvodu manželství.

Vzhledem k tomu, že jsem se v průběhu psaní této bakalářské práce sama potýkala s faktem, že empirická základna týkající se této oblasti je zatím značně nedostačující, domnívám se, že by bylo přínosné obohatit tuto oblast o další výzkumné studie. Jako žádoucí vnímám rovněž rozšíření povědomí o rodinné mediaci mezi širokou veřejností, neboť, jak již bylo zmíněno v této práci, se ukazuje, že její povědomí o tomto alternativní způsobu řešení konfliktů je malé.

Seznam použitých zdrojů

ASOCIACE MEDIÁTORŮ ČESKÉ REPUBLIKY. Sekce AMČR: Sekce rodinné mediace. *Asociace mediátorů České republiky*. [online]. AMČR: Copyright © 2011. [cit. 2021-03-06]. Dostupné z: <https://www.amcr.cz/sekce-amcr.php>

BAKALÁŘ, E. et al. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. Praha: Karolinum, 2006. 124 s. ISBN: 80-246-1089-2

BERGER, M., GRAVILLON, I. *Když se rodiče rozvádějí: Jak pochopit citění dítěte a jak mu pomoci*. Praha: Portál, 2011. 131 s. ISBN: 978-80-7367-843-2

BRZOBOHATÝ, R., POLÁKOVÁ, L., HORÁČEK, T. *Rukověť mediátora aneb Co je dobré vědět nejen ke zkouškám mediátora*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 160 s. ISBN: 978-80-7552-221-4

COLOROSO, B. *Krizové situace v rodině: Jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopte*. Praha: Ikar, 2008. 239 s. ISBN: 978-80-249-1027-7

ČERNÁ, M. *Rozvod, otcové a děti*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. 114 s. ISBN: 80-86432-10-6

ČESKO. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o mediaci, sněmovní tisk č. 426/0, část č. 1/2. Poslanecká sněmovna [online]. 6. volební období, od 2010. 69 s. [cit. 2021-04-24]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6 &CT=426&CT1=0>

ČESKO. Vyhláška č. 277 ze dne 13. srpna 2012, o zkouškách a o odměně mediátora. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 96. s. 3588 – 3591. ISSN: 1211-1244

ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 22. března 2012, občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 33. s. 1026 – 1365. ISSN: 1211-1244

ČESKO. Zákon č. 99/ 1963 Sb., občanský soudní řád – znění od 24. dubna 2020. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2021. [cit. 2021-04-16]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-99>

ČESKO. Zákon č. 101 ze dne 4. dubna 2000, o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 32. ISSN: 1211-1244

ČESKO. Zákon č. 202 ze dne 13. června 2012, o mediaci a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 70. s. 2850 – 2861. ISSN: 1211-1244

ČESKO. Zákon č. 292 ze dne 12. září 2013, o zvláštních řízeních soudních. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 112. s. 3186 – 3256. ISSN: 1211-1244

ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí – znění od 1. ledna 2018. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2021. [cit. 2021-04-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vývoj obyvatelstva České republiky - 2019: Rozvodovost. In: *Český statistický úřad* [online]. 1. 10. 2020, [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/121768528/13006920a03.pdf/b0901bf0-25ef-4d2f-a0bb-2055e3d5d9ab?version=1.1>

EMERY, R. E. *Renegotiating family relationships*. 2. vyd. New York: The Guilford Press, 2012. 242 s. ISBN: 978-1-60918-981-5

EUROSTAT. EU crude divorce rate on the rise. In: *European commission – Eurostat*. Products Eurostat News [online]. 10. 7. 2020 [cit. 2021-02-26]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/ddn-20200710-1>

EVERETT, C., EVERETT S. V. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. Praha: Talpress, 2000. 212 s. ISBN: 80-7197-169-3

HAYNES, J. M. *The Fundamentals of Family Mediation*. USA: State University of New York Press, 1994. 262 s. ISBN: 9780791420362

HAZAN, C., ZEIFMAN, D. Pair bonds as attachments: Evaluating the evidence. In: CASSIDY, J., SHAVER, P. R. (ed.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications*. New York: The Guilford Press, 1999. s. 336 – 354. ISBN: 978-1572300873

HOLÁ, L. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. 272 s. ISBN: 978-80-247-3134-6

HOLÁ, L. *Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů*. Praha: Grada, 2003. 190 s. ISBN: 80-247-0467-6

HOLÁ, L. et al. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada, 2013. 512 s. ISBN: 978-80-247-4109-3

HOLÁ, L., URBANOVÁ, M. et al. *Mediace v praxi optikou empirického výzkumu*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. 396 s. ISBN: 978-80-7598-934-5

HOLÁ, L., URBANOVÁ, M. et al. *Právní a sociální aspekty mediace v České republice*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. 176 s. ISBN: 978-80-7598-719-8

HOLÁ, L., WESTPHALOVÁ, L., KOVÁČOVÁ, A., SPÁČIL, O. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014. 256 s. ISBN: 978-80-7502-015-4

KIMPLOVÁ, T. *Základy psychologie manželského a rodinného soužití*. Ostrava: Pedagogická fakulta OU, 2008. 88 s. ISBN: 978-80-7368-619-2

KOPALOVÁ, M. Příklad dobrej praxe rodinného mediátora v českej republike. In: KUTLÍK, F. (ed.). *Mediátor ako súčasť interdisciplinárnej spolupráce pri riešení rodinných sporov*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Slovensko: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, n. o. v spolupráci so Slovenským inštitútom pre mediáciu a mimosúdne riešenie sporov a Asociáciou rodinných mediátorov Slovenska, 2018. ISBN: 978-80-972982-0-3

- KUTLÍK, F., ŠVEHLÁKOVÁ, B. *Rodinná mediácia alebo víťazi celá rodina*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, 2016. 105 s. ISBN: 978-80-8132-160-3
- MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. 223 s. ISBN: 80-04-25236-2
- MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte: dětská závist - žárlivost, nevěra a rozvod - nový partner v rodině, nevlastní sourozenci - vzpomínky z dětství*. Praha: Grada, 2002. 128 s. ISBN: 80-247-0332-7
- MATOUŠEK, O. et al. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. 256 s. ISBN: 978-80-262-0968-3
- MATOUŠEK, O. et al. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. 576 s. ISBN: 978-80-262-0366-7
- MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. 124 s. ISBN: 80-901424-7-8
- PAVLÁT, J. Děti po rozvodu svých rodičů – souhrn anglofonních a našich prací. In: *Československá psychologie. Časopis pro psychologickou teorii a praxi. Psychiatrická klinika* 1. LF a FN 1, Praha: 2012, 56(3), s. 221-231. ISSN: 1804-6436
- POUPĚTOVÁ, Š. *Netrapte se po rozvodu: právní rozvod a psychorozvod, děti rozvedených rodičů, nový vztah, nová rodina*. Praha: Grada, 2009. 176 s. ISBN: 978-80-247-2046-3
- SMITH, H. *Děti a rozvod*. Praha: Portál, 2004. 184 s. ISBN: 80-7178-906-2
- STRAUSS, A., CORBIN, J. M. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Albert, Sdružení Podané ruce, 1999. 196 s. ISBN: 80-85834-60-X
- ŠÍŠKOVÁ, T. (ed.). *Průvodce rodinnou mediací*. Praha: Portál, 2016. 256 s. ISBN: 978-80-262-1157-0

Seznam příloh

Příloha č. 1 – seznam otázek pro rozhovor s respondenty

<p>1. Jak se změnilo rodinné uspořádání respondentů v souvislosti s rodinnou mediací?</p>	<ul style="list-style-type: none">▪ Jaké bylo Vaše rodinné uspořádání před rodinnou mediací?▪ Jaké je Vaše rodinné uspořádání po rodinné mediaci?▪ Vstupovali jste do rodinné mediaci s nějakou představou o rodinném uspořádání, resp. jakého rodinného uspořádání jste si přáli dosáhnout?
<p>2. Jaký vliv měla rodinná mediaci na komunikaci a spolupráci respondentů?</p>	<ul style="list-style-type: none">▪ Postupujete stále podle uzavřené mediační dohody, anebo jste režim nějakým způsobem změnili? V případě, že ano, jakým způsobem?▪ Ocitli jste se někdy po rodinné mediaci v situaci vyžadující společné řešení sporné záležitosti? Pokud ano, jak se Vám podařilo ji vyřešit?▪ Jakým způsobem s druhým rodičem komunikujete o provozních záležitostech?▪ Jak se Vám s druhým rodičem daří řešit významné otázky života dítěte – např. v oblasti zdraví, vzdělávání dítěte?
<p>3. Zaznamenali respondenti nějaké změny v souvislosti s výchovou a péčí o děti?</p>	<ul style="list-style-type: none">▪ Zaznamenali jste nějaký rozdíl v péči o děti, porovnáte-li období před rodinnou mediací spolu s obdobím po rodinné mediaci?

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jak se Vám po rodinné mediaci daří udržení autority a hranic dětem
4. Jak se promítla rodinná mediace do oblasti rodinných vztahů?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vnímáte nějaký kvalitativní rozdíl v tom, jaký jste měli vztah s dětmi před rodinnou mediací a jaký po ní? V čem tato změna spočívá? ▪ Jak se podařilo po rodinné mediaci udržet vztahy s širokým příbuzenstvem z obou stran rodičů?
5. V čem spatřují respondenti výhody a nevýhody rodinné mediace?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kdybyste měli kamaráda/kamarádku, který/která by si procházel/procházel tím, čím jste procházeli vy, doporučili byste mu/jí využití rodinné mediace a proč, případně proč ne?

Příloha č. 2 – kopie e-mailu respondentům

Dobrý den,

obracím se na Vás na základě spolupráce s Mgr. Michaelou Kopalovou, která je mojí konzultantkou bakalářské práce týkající se mediace. Chtěla bych Vám poděkovat za vstřícnost a ochotu být mým respondentem pro získání údajů k mojí práci. Vzhledem k tomu, že je oblast mediace poměrně nová, málo probádaná, klade si tato práce za cíl objasnit její vlivy a dopady na rodinné vztahy a rodinné fungování v rozvodovém a porozvodovém období.

Uvědomuji si, že se jedná o pro Vás citlivé téma a mohu Vás ujistit, že rozhovor se bude týkat převážně faktů, Vašich poznatků ohledně mediace a Vašich zkušeností s ní. V žádném případě není předmětem Vaš bývalý partnerský vztah, příčiny rozvodu atp. Vaše odpovědi budou anonymizovány a já budu vázána přísnou mlčenlivostí upravenou v čestném prohlášení, které Vám zašlu ještě před uskutečněním našeho rozhovoru.

Vhledem k současné covidové situaci a k povaze tohoto výzkumu, je možný pouze online rozhovor (přes Skype, Zoom, Google Meet - dle Vašich možností a naší domluvy). Rozhovor by mohl odhadem trvat cca 20 - 30 minut. Uvědomuji si, že Vás rozhovorem připravuji o Vaš osobní čas a jsem připravená se přizpůsobit maximálně Vašim časovým možnostem, kdy rozhovor uskutečnit.

Další věcí, na které bychom se měli společně domluvit, je způsob, jakým zaznamenávat Vaše odpovědi. Nejeefektivnější by bylo, s Vaším souhlasem, využít zvukový záznam, který bych po dopsání práce zničila, stejně jako všechny svoje poznámky.

Pokud souhlasíte s výše uvedenými podmínkami, ráda bych Vás zdvořile požádala o návrh, pokud možno co nejbližšího, konkrétního termínu, kdy bychom mohli náš rozhovor realizovat.

Děkuji, hezký zbytek dne,

Lucie Kadlecová

Příloha č. 3 – čestné prohlášení

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Já, Lucie Kadlecová tímto čestně prohlašuji, že všechny informace získané během rozhovoru budou použity výhradně pro účely mé bakalářské práce. Prohlašuji, že osobní údaje budou anonymizovány a pořízený zvukový záznam bude po dokončení bakalářské práce neprodleně zničen. Zavazuji se tímto zachovávat mlčenlivost o důvěrných informacích získaných během příprav rozhovoru i v průběhu rozhovoru.

V Praze dne